

V. Kačínová a kol.

Mediálna výchova

Experimentálne učebné texty pre
5. ročník ZŠ

© ŠPÚ 2005

Obsah

Moja mediálna biografia	3
Základné druhy médií a ich význam	9
Médiá v kontexte histórie	17
Profesia novinár	26
Charakteristické znaky televízie	34
Televízne žánre, ich vzorce a konvencie	42
Ako sa tvorí televízna relácia	49
Druhy programov pre deti a mládež v televízii	58

Moja mediálna biografia

Keď sa povie médium a masmédiium...

Zdroj: http://www.bkjpp.de/nm_kreide_kohle438bx320.jpg

1. Ktoré z médií využívaš pravidelne?
2. S ktorými médiami si prišiel/la včera do kontaktu?

Najčastejšími z druhov médií, s ktorými prichádzame do styku, sú: **tlač (noviny a časopisy), rozhlas a televízia**. Spolu ich označujeme pojmom **prostriedky masovej komunikácie, masmédiá, masové médiá** alebo krátko **médiá**. K masmédiám sa radí aj **film**. Film je na jednej strane samostatným útvarom, môžeme si ho pozrieť v kinách, na strane druhej je súčasťou televízneho vysielania. K masovým médiám patrí aj **internet**. Internet je súčasne aj mediálny priestor, pretože na internete si môžeme prečítať noviny, vypočuť si rozhlasové vysielanie či pozrieť televíziu. **Prostriedky masovej komunikácie, teda médiá, prenášajú informácie od vysielateľa (napr. televíznej spoločnosti) k príjemcovi (napr. divákovi).**

Čo spája tlač, rozhlas, televíziu, film a internet?

Hovoríme o nich ako o prostriedkoch masovej komunikácie, čo znamená, že majú niektoré prvky spoločné.

Prvým spoločným znakom tlače, rozhlasu, televízie, filmu, internetu je, že svoje **obsahy rozširujú prostredníctvom** prostriedkov, **ktoré sú všeobecne dostupné**. Znamená to, že každý občan má k týmto médiami prístup, pravda, po splnení určitých podmienok:

napr.

- musí mať televízor, alebo musí mať k nemu prístup, aby mohol pozerať televíziu,

- musí mať rozhlasový prijímač, alebo musí mať k nemu prístup, aby mohol počúvať rozhlas,

- musí si kúpiť, alebo požičať noviny či časopisy, aby ich mohol čítať.

Môže tak urobiť aj na internete, ale musí ho mať dostupný.

Druhým spoločným znakom tlače, filmu, rozhlasu, televízie a internetu je, že **prichádza s nimi do kontaktu veľa ľudí (masa), preto hovoríme o masovom publiku.**

Otázky:

1. Uvažoval/a si niekedy, koľko ľudí počúva rozhlas práve v tej chvíli ako ty?
2. Počul/a si niekedy o tom, koľko divákov sleduje niektorý program v televízii?

Pre masové publikum je charakteristické, že **členovia publika sú rozptýlení, nie sú na jednom mieste.** Noviny napr. čítame každý sám, rozhlas či televíziu zvyčajne sledujeme v rodine, ale nie sme prepojení so všetkými ostatnými rodinami, ktoré tiež v tej chvíli sledujú televíziu. V podstate ani nevieme, kde tie rodiny sú a koľko ich je.

Pre masové publikum je tiež charakteristické, že je to publikum veľmi rôznorodé. Znamená to, že v tej istej chvíli môžu napr. televíziu pozerať deti aj ich rodičia, či starí rodičia, ľudia z mesta aj vidieka, ľudia so základným, ale aj vysokoškolským vzdelaním, ľudia z rôznych profesií (napr. učiteľ aj pekár, lekár aj roľník).

Okrem novín, časopisov, rozhlasu, televízie a internetu však využívame množstvo ďalších médií, ako sú knihy, fotografie, CD, minidisk, videokazety, CD-ROMy, DVD, mobilné telefóny.

Ktoré z ďalších médií patrí medzi tvoje najobľúbenejšie a prečo?

Zapamätajte si!

Prostriedky masovej komunikácie sprostredkovávajú prenos informácií od vysielateľa k príjemcovi.

Masmédiami alebo médiami označujeme hlavne tlač, rozhlas, televíziu a internet. Človek však využíva množstvo ďalších médií.

Obsahy médií sú všeobecne dostupné, to znamená určené pre masové publikum, ktoré je rozptýlené a rôznorodé.

Médiá a môj čas

1. Porozmýšľaj o tom, prečo ľudia tak intenzívne využívajú médiá. Vyjadrí svoj názor.
2. Čo podľa teba médiá ľuďom poskytujú?
3. Prečo využívaš niektoré médiá a iné nie?

Zdroje: <http://www.radia.sk/>; www.birdz.sk/tv/; fria.fri.utc.sk/~kubi/noviny.htm;
<http://www.casopiszahradkar.sk/index.cfm>; <http://www.casopiszdravie.sk/>; <http://spravy.pravda.sk/>;
<http://www.ares.sk/cas/pics/casopisy/Zorn.jpg>; http://www.ares.sk/cas/show.php?casopis_id=31000030
http://pcrevue.itnews.sk/buxus/generate_page.php?page_id=63&rok=2005

Dnes je ponuka médií mimoriadne bohatá. Na Slovensku vysiela viacero **celoplošných televízií** (možno ich sledovať na celom území Slovenska), ako

je Slovenská televízia 1, Slovenská televízia 2, MARKÍZA, stanica JOJ, ale aj ďalšie televízie napr. TA 3. K nim treba pripočítať zahraničné stanice, ktoré vysielaajú svoj program aj v slovenčine a stanice, ktoré vysielaajú v inom ako slovenskom a českom jazyku. Navyše v mnohých mestách vysiela **regionálna alebo mestská televízia**. Napr. v Bratislave je ich niekoľko: TV Ružinov, Karlova Ves, Nové Mesto. A rovnako je to s rozhlasovými stanicami.

Podobne bohatá je ponuka dennej tlače a časopisov. Tieto majú rôzne zameranie – buď sú to tzv. **rodinné časopisy** napr. Život, **časopisy určené pre ľudí so spoločnými záujmami**, napr. Zdravie, Záhradkár, Bývanie, alebo **odborné časopisy**. Časť z u nás vydávaných časopisov je **určená pre deti a mládež**, napr. Slniečko, Zornička, Kamarát, PC revue...Inú skupinu tvoria **inzertné časopisy** veľkých obchodných reťazcov alebo inzerčné časopisy, v ktorých si môže podať inzerát súkromná osoba alebo inštitúcia.

Zo širokej ponuky médií si vyberáme tie programy, tituly, ktoré majú pre nás nejaký význam.

Všeobecne hovoríme, že **médiá využívame kvôli informovanosti, vzdelávaniu, zábave, oddychu, komunikovaniu**.

Médiá v našom živote zaberajú pomerne veľa času, priemerne sledujeme televíziu 2–3 hodiny denne a v dni pracovného voľna je to ešte dlhšie.

Ponuka na užitočné trávenie voľného času je oveľa bohatšia, ako ponuka médií. Vo voľnom čase môžeme vykonávať veľa aktivít, napr. športovať, stretávať sa s priateľmi, navštevovať rôzne záujmové krúžky, sami niečo tvoriť, napr. kresliť, modelovať, tvoriť si počítačové programy atď.

Otázky:

1. *Opíš svoje zvyky vo využívaní médií (kedy ich využívaš, pri akej príležitosti). Ako sa využívajú médiá v tvojej rodine?*
2. *Myslíš si, že venuješ médiám príliš veľa času? Koľko času stráviš posielaním SMS?*
3. *V zahraničí aj u nás pribúda rodín, v ktorých deti majú televízor vo vlastnej izbe. Ako je to v tvojom prípade? Túžiš mať televízor v detskej izbe?*
4. *Ovplyvňujú médiá, ako tráviš svoj voľný čas? Myslel/a si niekedy na to, že namiesto trávenia času s médiami ho môžeš využiť oveľa lepšie, zaujímavejšie, tvorivejšie? Napr. keď sleduješ v televízii program, ktorý ťa ani veľmi nezaujíma, ani nerozširuje tvoje vedomosti.*

Úlohy:

1. *Pozri sa na nasledovnú tabuľku, prináša prehľad aktivít, ktorým sa mladí ľudia najčastejšie venujú vo voľnom čase.*
2. *Urob si vlastný rebríček obľúbených aktivít vo voľnom čase a porovnaj ho s danou tabuľkou. Ktoré aktivity si uviedol/la na prvých miestach a prečo?*

AKTIVITY
1. počúvanie rádia, hudby
2. trávenie času s rodinou
3. sledovanie televízie a videa
4. stretávanie sa s priateľkou, priateľom
5. stretávanie s rovesníkmi a kamarátmi
6. čítanie novín a časopisov
7. aktívne športovanie
8. pasívny oddych
9. čítanie kníh
10. návšteva kaviarní
11. manuálna práca
12. hra a práca na počítači
13. návšteva kultúrnych podujatí (kino, divadlo, koncert)
14. diskotéky
15. návšteva bohoslužieb a cirkevných aktivít
16. sledovanie športu v televízii
17. turistika
18. práca v záhrade

Zapamätajte si

S médiami by sme nemali tráviť náš čas bezdôvodne, využívať ich len ako prostriedok proti nude. Médiá máme využívať vždy s nejakým úmyslom, napr. chceme sa informovať, vzdelávať, zabaviť, komunikovať.

Na zopakovanie:

1. Zdôvodni, prečo využívaš rôzne médiá, aké sú tvoje hlavné dôvody.
2. Ako ináč (užitočnejšie) by ste mohli tráviť váš voľný čas ako čítaním časopisov, počúvaním rozhlasu, sledovaním televízie, hrou s počítačom či posielaním SMS?

Úlohy na doma :

1. Urob si prehľad titulov tlače, ktoré poznáš, a rozdeľ ich na denníky a ostatné časopisy (týždenníky, dvojtýždenníky, mesačníky). Vymenuj časopisy, ktoré sú určené pre teba! Označ tie, ktoré čítate. Ktoré rubriky týchto časopisov najradšej čítaš?
2. Zisti si ďalšie názvy existujúcich rozhlasových staníc. Vymenuj tie,

- ktoré počúvaš pravidelne. Ktoré relácie najradšej počúvaš?*
3. *Ktoré televízne stanice sleduješ (slovenské, české, zahraničné)? Vymenuj, ktoré relácie na týchto staniach pravidelne sleduješ. Aké televízne programy sa ti páčia a prečo?*
 4. *Sleduješ médiá aj na internete? Ak áno, uveďte ktoré.*
 5. *Skús uviesť, koľko času venuješ v priemere za týždeň čítaniu novín a časopisov, koľko počúvaníu rozhlasu, koľko ho stráviš pri internete a koľko času venuješ sledovaniu televízie.*
 6. *Myslíš si, že sú rozdiely v čase, ktorý sa venuje médiám medzi chlapcami a dievčatami? Čo čítajú, aké programy hlavne sledujú dievčatá a ktoré hlavne chlapci?*

Literatúra:

1. Blažek, B.: Tváří v tvář obrazovce. Praha : SLON 1995
2. Burton, G., Jiráček, J.: Úvod do studia médií. Praha : Barrister&Principal, 2001
3. Grahame, J., Danaille, K.: The Media book. London : Published by English&Media centre 2001
4. Kunczik, M.: Základy masové komunikace. Praha: Karolinum, 1995
5. McNair, B.: Sociologie žurnalistiky. Praha : Portál 2004
6. McQuail, D.: Úvod do teórie masové komunikace. Praha : Portál 2002
7. Výsledky výskumu aktivít, ktorým sa mladí ľudia najčastejšie venujú vo voľnom čase. Bratislava: Ústav školských informácií a prognóz školstva, 2001.
8. Ilustračné obrázky ClipArt na lokalite Microsoft Office Online

© Štátny pedagogický ústav: Spracovala doc. Elena Hradiská, PhD. (Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK), marec 2005

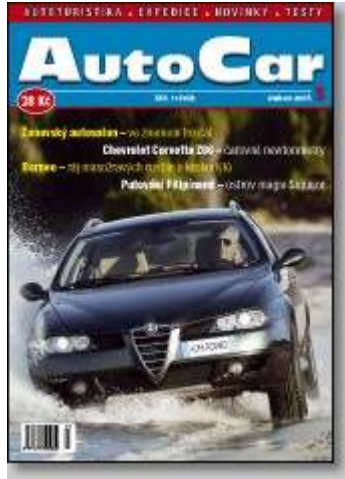
Základné druhy médií a ich význam

Ktoré základné druhy médií poznáme?

A/ televízia

B/ časopis

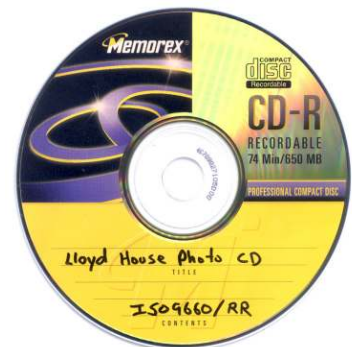
C/ internet

D/ rádio

E/ noviny

F/ Cd-ROM

Zdroje: www.daf.uni-mainz.de/.../Fernsehen/UE3.htm; <http://history.acusd.edu/gen/recording/images/86016a.jpg>
http://www.mise.cz/autocar/img/titulky/titulka_2005_03.jpg; <http://lloyd.caltech.edu/albums/cdrom/cdrom.jpg>
<http://www.komplot.sk/plusminus/images/noviny.jpg>; <http://www.eurobyte.gr/images4/int1.jpg>

1. Pozri sa pozorne na fotografie médií. Skús nájsť spoločné vlastnosti a pokús sa rozdeliť ich do troch skupín.
2. Vypíš vedľa seba médiá, ktoré majú niečo spoločné:

Skupina č.1:

.....

Skupina č.2:

.....

Skupina č.3

.....

3. Podľa čoho si zatriedil/a médiá do skupín?

Médiá považujeme za súčasť nášho života. Stretávame sa s nimi takmer vždy a všade. Doma pravidelne sledujeme televíziu, počúvame rádio, v škole listujeme v školskom časopise, pri nakupovaní v obchodoch hrá hudba, surfujeme na internete.

Médiá delíme do troch základných skupín. Do prvej skupiny patria médiá **tlačené**, ktoré voláme aj **printové** (Slovo „print“ znamená – tlač). Ich spoločnou vlastnosťou je, že informácie, ktoré nám ponúkajú, sú **vytlačené na papieri**. Medzi tlačené médiá patria **knihy, noviny a časopisy**. Nepotrebujeme žiadne technické prístroje na to, aby sme ich mohli využívať. Do druhej skupiny patria médiá **elektronické**. Do tejto skupiny zaraďujeme najmä: **televíziu a rozhlas**, ktorý označujeme tiež ako **rádio** a **film**. Televízia a rozhlas (rádio) sú elektronické médiá, ktoré sú schopné na diaľku prenášať obraz v spojení so zvukom, alebo len zvuky. Aby sme ich mohli využívať, potrebujeme elektronické prístroje, ktoré dokážu prijať signál (vysielaný zo sídla televízie alebo rozhlasu) a premeniť ho na zvuk alebo zvuk spojený s obrazom). Tieto prijímače označujeme tiež ako televízia či televízor a rádio. Tretiu skupinu tvoria **digitálne médiá**, ktoré fungujú na princípe počítačových - digitálnych technológií. Najznámejším je **internet**, ktorý je však aj elektronickým médiom. Medzi ďalšie digitálne médiá patria CD-ROMy, DVD, digitálna televízia. Na internet, kde prijímame informácie (vo forme obrazu, zvuku či textu), sa môžeme pripojiť pomocou počítača.

V nasledujúcej časti sa budeme zaoberať najznámejšími médiami či masmédiami: novinami, časopismi, rozhlasom, televíziou a internetom. Povieme si niečo o tom, aké funkcie médií vplývajú na náš život.

Zapamätajte si!

Médiá delíme do troch základných skupín – médiá printové, médiá elektronické a médiá digitálne. Medzi printové médiá patria noviny, časopisy a knihy. Medzi médiá elektronické patrí rozhlas, televízia a film. Ako digitálne médiá označujeme predovšetkým internet, CD- ROM, DVD, digitálnu televíziu.

Čo všetko nám médiá ponúkajú?

Zdroj: <http://www.kidnet.de/images/red12/tv01.jpg>

1. Zamysli sa a povedz, ako si najlepšie oddýchneš, keď si unavený/á?
2. Oddýchneš si niekedy tak, že pozeráš televíziu, počúvaš rádio, surfuješ na internete?
3. Čo okrem oddychu nám médiá môžu ponúknuť?

Médiá nás informujú...

Médiá ovplyvňujú náš život tým, že nás **informujú**. Hovoríme, že plnia **informačnú funkciu**. Prinášajú nám stále nové informácie, správy, **čo, kde kedy a ako sa stalo**, alebo **kto, čo, kedy, kde a ako spravil** u nás i vo svete.

Každé médium nás informuje rôznym spôsobom, v rôznom čase a v rôznych intervaloch.

Internet informuje najrýchlejšie zo všetkých médií. Nie je časovo obmedzený, informácie tam môže umiestniť ktokoľvek, kto sa pripojí k sieti a tiež vyhľadáva ich každý, kto sa „naloguje“.

Noviny prinášajú informácie jedenkrát denne a to o tom, čo sa stalo v predchádzajúci deň.

Časopisy prinášajú informácie väčšinou raz za týždeň, za dva týždne alebo za mesiac). To, čo sa v časopise píše závisí aj od toho, pre koho je časopis určený (pre deti, ženy, mužov, motoristov, rybárov a pod.)

Rozhlas alebo **rádio** nám prinášajú informácie počas celého dňa. Krátke správy môžeme väčšinou počúvať každú hodinu. Dlhšie správy, ktoré voláme aj „hlavné“ správy, bývajú väčšinou vo večerných hodinách.

Televízia nám prináša informácie najmä v spravodajských reláciách (ráno, na obed, večer). Na Slovensku máme televíziu TA3, ktorá prináša len správy a informuje nás o nových udalostiach celý deň.

Zdroj: http://www.aktiv-fuer-kinder.de/photos/Kind_Computer.gif

Otázky:

1. Porozmýšľaj, o čom všetkom nás môžu médiá informovať?
2. Ktoré informácie najviac zaujmajú teba?
3. Môže nám to, čo sa naučíme v médiách, pomôcť alebo ublížiť?
4. Dostal/a si sa už niekedy do situácie, kedy si napodobňoval/a to, čo si videl/a v televízii? Počul/ a si o prípadoch, kedy tak robili iní?
5. Sleduješ špeciálne televízne kanály, ktoré ponúkajú dokumentárne programy, z ktorých sa môžeme veľa naučiť?

Médiá nás vzdelávajú, ba niekedy aj formujú naše správanie...

Médiá nám slúžia aj na **vzdelávanie – učenie** a svojím spôsobom formujú naše správanie. Hovoríme, že plnia **výchovno-vzdelávaciu funkciu**. Získať nové vedomosti môžeme pozieraním zaujímavého dokumentárneho či vzdelávacieho filmu, počúvaním rozhlasovej reportáže alebo čítaním článku v novinách, časopise či na internete.

Čo to znamená, že médiá formujú naše správanie? Z médií sa môžeme dozvedieť aj to, ako by sme mohli riešiť situácie, do ktorých sa v živote dostaneme.

Médiá nás môžu naučiť dobré veci, ale aj tie zlé. Niektorí ľudia (dokonca aj žiaci vo vašom veku) odpozerajú z televízie krádeže, lúpeže, prepadnutia či iné násilie a pokúsia sa to, čo videli a o čom počuli aj vyskúšať. Výsledkom toho sú aj detské krádeže či násilnosti.

Zdroj: <http://www.rp-online.de/layout/showbilder/1577-HBMAAKwayyD.jpg>

Pri využívaní médií by sme mali byť kritickí a učiť sa odniesť si z nich to dobré, čo pomôže nielen nám, ale aj ostatným ľuďom. Naopak, o veciach, ktoré by mohli nám alebo našim blízkym či iným ľuďom ublížiť, by sme sa mali naučiť, že sú zlé a nemali by sme ich nikdy napodobňovať a robiť.

Úloha:

1. Skús napísať, čo všetko sa môžeme naučiť z médií:

- a) dobré – 1.
 2.
 3.
 4.
 5.

- b) zlé – 1.
 2.
 3.
 4.
 5.

Médiá nás zabávajú...

Médiá nám okrem učenia a informovania slúžia aj na zábavu a oddych. Hovoríme, že médiá plnia **zábavnú funkciu**. Poznáme napríklad **zábavné programy v televízii, či rádiu**. Tieto programy nás nechcú veľa naučiť, ale

sú určené na to, aby sme si pri nich oddýchli a zabavili sa. No zábava - to nie sú len komédie, vtipy alebo programy, pri ktorých sa smejeme. Zábava - to

sú aj rôzne vedomostné súťaže alebo aj smutný film. Zábava je vlastne všetko, pri čom si oddýchame a nemusíme veľmi rozmýšľať.

Noviny a časopisy zas majú na niektorých stránkach rôzne **súťaže, krížovky, omaľovanky, vtipy alebo hádanky.**

Rádiá nám tiež ponúkajú rôzne **vtipné relácie či súťaže.**

Na **internet**e môžeme nájsť nevyčerpatelné zdroje zábavy – **od filmov, hudby, rozprávok, obrázkov, zvonení do mobilných telefónov** a podobne.

Zdroj: <http://www.freizeit-online.de/fzo/images/fz.kind er.robertharry.200.jpg>

Ktoré je tvoje obľúbené médium? Čo ťa na ňom najviac baví?

Úloha:

1. Priradiť k druhom časopisu funkciu, ktorú podľa teba hlavne plnia. Krížikom označ okienko, kam podľa teba časopis patrí. Vysvetli, prečo si k časopisom priradil tú ktorú funkciu.

Funkcia	Informačná	Výchovno-vzdelávacia	Zábavná
Časopis o vede a technike			
Humoristický časopis			
Dievčenské časopisy			
Časopis – (Poradca podnikateľa)			
Spoločenský týždenník (týždeň.)			

Zapamätajte si!

Médiá plnia tri základné funkcie – informujú nás, bavia, vzdelávajú, a tiež určitým spôsobom vychovávajú.

Veľmi dôležité je, aby sme boli kritickí a nepreberali automaticky vzory správania, ktoré nám médiá prinášajú. Takéto správanie totiž nemusí

byť reálne a tiež správne. Je lepšie, keď to - čo vidíme, počujeme, čítame v médiách prediskutujeme s rodičmi, či s niekým, kto je pre nás autoritou.

Ktorá funkcia v médiu prevláda závisí od toho, akú skupinu obyvateľov chce médium osloviť.

Sú médiá pre všetkých?

1. Spomeň si na nejaké konkrétne médium. Vieš pre koho je určené?

Každé médium má svoju cieľovú skupinu – je zamerané na nejakých ľuďoch.

Noviny sú určené najmä pre širokú verejnosť (môžeš si ich prelistovať ty, tvoji rodičia, aj starí rodičia) a plnia v našej spoločnosti hlavne funkciu **informačnú**. Každý deň nám prinášajú nové informácie, nové správy. Dozvieme sa z nich, čo sa stalo v politike, v ekonomike, v športe, v populárnej hudbe, vo vede, alebo čo všetko dôležité sa stalo doma a v zahraničí. Niektoré články v novinách nás môžu aj poučiť či zabaviť.

Časopisy sú veľmi rôzne. Už vieme, že niektoré sú určené veľkému počtu ľudí, napríklad spoločenské týždenníky (Týždeň), iné konkrétnej vekovej skupine, napr. niektoré sú výlučne pre ženy (Slovenka), iné viac pre mužov (Automoto), pre dievčatá a chlapcov (AHA), iné sú zas určené skupine podľa jej záujmov (rybárske, poľovnícke, krížovkárské časopisy). Podľa toho, pre koho a na aký účel majú slúžiť, plnia časopisy aj svoje funkcie.

Rozhlas a televízia sú podobne ako noviny rôzne zamerané. Poznáme televízie a rádiá, ktoré chcú osloviť čo najviac divákov rôzneho veku, pohlavia, vzdelania a sú také, ktoré ponúkajú programy konkrétnym skupinám, ľuďom so špeciálnymi záujmami. Tie rádiá a televízie, ktoré chcú osloviť čo najviac ľudí, im ponúkajú aj informácie, aj poučenie, ale hlavne zábavu. Naopak tie rádiá a televízie, ktoré ponúkajú svoj program konkrétnej skupine ľudí, im zväčša ponúkajú buď len informácie alebo poučné programy alebo zábavu.

Internet je médium pre všetkých, lebo si na ňom nájde každý podľa svojho záujmu to, čo potrebuje. Teda **plní všetky funkcie rovnomerne podľa potreby človeka**. Napríklad vedec nájde na internete odborné články, ktoré môžu pomôcť jeho výskumu; žiak si na ňom nájde informácie o prijímačkách na strednú školu, ale tiež môže vyhľadať stránky s vtipmi.

Úloha:

1. Skús priradiť nasledovné rádiá a televízie ku skupinám obyvateľstva, ktoré chcú osloviť. (Křížikom označ okienko, kam televízia alebo rádio podľa teba patrí). Prečo si médiá takto zaradil/a?

Médium	Chce osloviť čo <u>najviac</u> ľudí	Chce osloviť <u>určitú skupinu</u> ľudí
Televízia Markíza		
Rádio Fun		
Spektrum		
Jednotka		
Slovenský rozhlas		
TA3		
HBO		
Discovery		

U nás (ale aj v iných krajinách Európy) máme zákon, v ktorom je napísané, aké funkcie musia plniť niektoré médiá. Na Slovensku je to **Slovenský rozhlas a Slovenský televízia**. Voláme ich aj **verejnoprávne médiá**. Tieto médiá majú slúžiť všetkým ľuďom v našej krajine a plnia funkcie, o ktorých sme hovorili – informovanie, vzdelávanie, zábava. Okrem toho plnia ešte iné funkcie, ktoré sú napísané v zákone. Viac sa však o verejnoprávnych médiách dozviete v inej kapitole.

Skontroluj, či si v predchádzajúcej úlohe zaradil verejnoprávne médiá správne, teda, že sú to médiá, ktoré chcú osloviť čo najviac ľudí.

Zapamätajme si!

Noviny aj časopisy sú rôzneho zamerania. Niektoré sú určené pre širokú verejnosť (aby ich čítalo čo najviac ľudí), niektoré sú zamerané pre úzku skupinu obyvateľstva (aby ich čítala menšia skupina obyvateľstva, ktorá má o danú problematiku vážny záujem.) Podobne je to aj s televíziou a rozhlasom. Internet je najširšie zamerané médium.

Na zopakovanie

1. Ktoré médiá plnia hlavne informačnú funkciu v spoločnosti?
2. Ktoré médium najrýchlejšie a najpružnejšie prináša nové informácie?
3. Čo všetko nás môžu médiá naučiť?
4. Na aké dve skupiny publika (verejnosti, obyvateľstva) sa zvyčajne médiá zameriavajú?
5. Kde sú zapísané funkcie, ktoré majú plniť verejnoprávne médiá?

Úloha na doma:

1. Pozorne si doma prezri televízny program. Vyber si jeden deň v týždni. Skús k jednotlivým reláciám, filmom a programom (jedného konkrétneho dňa) napísať, ktorú funkciu podľa teba hlavne plnia.
V prípade, že nebudeš vedieť domácu úlohu splniť samostatne, popros rodičov, aby ti pri riešení pomohli.

Literatúra:

1. REIFEROVÁ, I. a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál, 2004.
2. KUNCZIK, M.: *Základy masové komunikace*. Praha : Karolinum, 1995.
3. BREČKA, S.: *Médiá v Slovenskej republike*. Trnava : FMK UCM, 2002.
4. Kol. autorov: *Heslár masmediálnej komunikácie*. Trnava : FMK UCM, 2004.
5. HOLINA, V.: *Publikum prostriedkov masovej komunikácie na Slovensku*. Bratislava : Novinársky študijný ústav, 1992.
6. De FLEUR, M.L., BALL-ROKEACHOVÁ, S.: *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1996.
7. Mc QUAIL, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999.
8. JIRÁK, J., KOPPLOVÁ, B.: *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003.

© Štátny pedagogický ústav: Spracovala Mgr. Dana Lukáčová, (FMK UCM, Trnava) marec 2005

Médiá v kontexte histórie

Od tlačených médií k elektronickým

1. *Poznáš nejaké podrobnosti z histórie vzniku médií?*
2. *Čo podľa teba robili ľudia, keď ešte nebola vynájdená televízia?*

Na počiatku vzniku médií boli **tlačené médiá**. Už v 15. storočí sa objavila *knih*. V 18. storočí začínajú vychádzať *časopisy* a začiatkom 19. storočia sa presadili *noviny*. V polovici 19. storočia vzniká fotografia a koncom tohto storočia aj nemý film.

Najviac sa médiá rozvinuli v 20. storočí, technika umožnila vznik takzvaných **elektronických médií**. Z nich najvýznamnejšie boli *rozhlas*, *zvukový film* a *televízia*. Vyrábali sa tiež zvukové médiá – nosiče záznamu zvuku ako gramofónové platne s hudobnými nahrávkami, ktoré sa prehrávali na gramofónoch. V šesťdesiatych rokoch sa rozširujú magnetofónové pásky – kotúče a kazety (MC) určené pre kotúčové a kazetové magnetofóny. Videorekordéry umožnili nahráť na videokazetu obraz a zvuk, ktoré sa využívali na záznam z televízie.

Koncom 20. storočia sa objavuje internet a **digitálne technológie (digitálne médiá)**. Vynašli sa zvukové kompaktné disky, vznikajú multimédiá (CD-ROM, DVD), rozširuje sa digitálna televízia.

Knihy

Knih mohla vzniknúť až vtedy, keď sa ľudia naučili komunikovať prostredníctvom **jazyka** a vynašli **písmo**. Knihy boli dlho najdôležitejším prostriedkom na prenos informácií. Kedysi sa museli písať **ručne**. **Kópie** sa vyrábali tak, že pisári museli celú knihu od slova do slova opísať. Preto ich bolo veľmi málo.

Písomnosti a knihy sa spočiatku zaznamenávali na pergamen, jemnú opracovanú kožu. Tá bola dosť vzácna a drahá. Asi v ôsmom storočí začal pergamen postupne nahrádzať papier. Papier vynašli v Číne.

Kníhtlač

Tlač umožňuje reprodukovať **text**. Bola známa už dávnejšie: to, čo sme chceli vytlačiť, sa namáhavo vyrezalo do drevenej dosky, ktorá sa natrela atramentom a pritlačila na hladký papier či iný povrch. Takto sa dalo ľahko vyrábať množstvo kópií tej istej stránky. V roku 1445 zlatník z Mohuče, Johann Gutenberg, prišiel na to, ako sa dajú tlačiť celé knihy. Vynašiel **kníhtlač**. Z tvrdého kovu najprv vypiloval

každé jednotlivé písmenko abecedy. Z každého písmenka – originálu potom pomocou odliatkov vyrobil toľko písmen, koľko potreboval. Tie zoradil vedľa seba a zostavil z nich celé slová a vety. Upevnil ich do rámu, natrel atramentom a otláčil na papier.

Gutenberg z takto pripravených písmen mohol pomerne rýchlo zostaviť neobmedzené množstvo stránok. Aby proces zjednodušil, vymyslel **tlačiarenský lis**. Knihtlač umožnila obrovské rozšírenie kníh po celom svete. Prvá kniha, ktorú Gutenberg vytlačil, bola Biblia. Hoci sa Gutenberg zadĺžil a zomrel v biede, zmenil svet. Na počiatku 16. storočia sa už vďaka nemu tlačia tisíce kníh na papier. Knihtlač bola nevyhnutným predpokladom pre vznik novín.

Noviny

Kým neexistovali noviny, využívali sa iné prostriedky ako informovať verejnosť. Napríklad Rimania vystavovali na verejných miestach **informačné letáky**. V 16. storočí začala benátska vláda tlačiť malý **spravodajský leták**, ktorý si bolo možné kúpiť za „gazettu“ (malá minca).

Čo bolo obsahom prvých novín? Rôzne oznámenia, informácie zo zahraničia, obchodné informácie. V Amerike dokonca vychádzali noviny aj s prvými inzerátmi.

V 30. rokoch 19. storočia sa zdokonalila tlačiariska technika a výroba papiera. Newyorčan Benjamin H. Day začal pravidelne vydávať noviny **New York Sun**. Noviny prinášali miestne spravodajstvo, dojímavé príbehy, senzačné správy o otrasných udalostiach. New York Sun sa predávali na ulici po jednom výtlaku. Za cenu jednej **penny** (šesták) ich ponúkali **kameloti**. Tí v niektorých krajinách predávajú noviny na ulici dodnes.

Zdroj: <http://library.thinkquest.org/18626/BMedia.html>

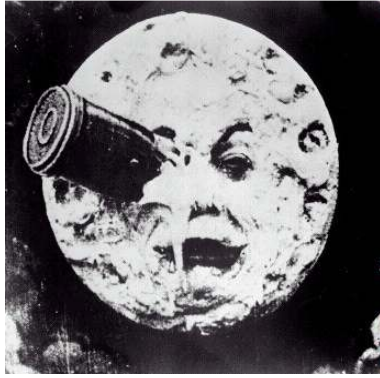
Časopisy

*Prvý časopis vyšiel už v roku 1731. Mal rôznorodý obsah a volal sa **Gentleman's Magazine**.*

Film

Prvé filmové predstavenie sa uskutočnilo v roku 1895 v Paríži. Volalo sa Kinematograf bratov Lumièreovcov, vynálezcov a priekopníkov filmu. Zostrojili **kinematograf**, dokonalý prístroj, ktorý dokázal **zaznamenať a reprodukovat pohyb**. Pomocou filmovej kamery bolo možné „nakrútiť“ to, čo sa odohrávalo pred kamerou na filmový pás do podoby série obrázkov. Pomocou premietačky sa obrázky, zachytené na tento pás premietali na plátno. Kinematograf bol kamerou a premietačkou v jednom.

Jeden z prvých filmov Lumièreovcov sa volal **Príchod vlaku na stanicu**. Diváci ešte nič také nevideli, keď sa smerom k nim z plátna približoval vlak, zľakli sa a vyskakovali zo sedadiel. Čoskoro začalo v mestách vznikať množstvo kinosál, začali sa nakrúcať napínavé príbehy, fantastické filmy (Cesta na Mesiac), horory, naháňačky, historické filmy. Populárne boli grotesky, svetový úspech dosiahol komik Charlie Chaplin. Najslávnejší horor bol nemecký film Upír Nosferatu, z ktorého časť sa nakrúcala aj na Slovensku, v Oravskom zámku.

Obr. 1: **Cesta na Mesiac**

Obr. 2: **Upír Nosferatu**

Obr. 3: **Charlie Chaplin**

Zdroje:

Obr. 1: <http://www.vhemt.org/fscifan.htm>

Obr. 2: http://daily.greencine.com/archives/2003_07.html

Obr. 3: <http://comparestoreprices.co.uk/celebrity-photos/>

Prvé filmy boli **čiernobiele** a **nemé**. Tvorcovia ešte nevedeli, akým spôsobom zaznamenať na film aj zvuk. Pomáhali si tak, že nemé filmové predstavenia sprevádzal klavirista alebo malý orchester. V roku 1927 vznikol prvý **zvukový film**. Volal sa Jazzový spevák. K dôležitým technickým vynálezom v histórii filmu, ktoré boli prevratné, patrí ešte rozvoj **farebného filmu** (v 40. rokoch 20. storočia) a nástup **počítačových trikov** (prelom 80. a 90. rokov). Vývoj filmu by nebol možný bez objavu **fotografie**, ktorá umožňuje reprodukciu obrazu. V približne rovnakom období ju vymysleli vynálezci: Louis Daguerre, William Talbot, John Herschel, hoci každý z nich používal inú techniku. Najväčší úspech dosiahla **daguerrotypia**, vznikla v roku 1839. Tento rok sa považuje za vznik fotografie. Prvými fotografiami boli pohľady z Paríža, ale ohromnú popularitu získali portréty.

Rozhlas a iné zvukové médiá

Rozhlas na diaľku prenáša **zvuk** (hovorené slovo a hudbu). Rozhlasové vysielanie sa šíri z **vysielača** v podobe neviditeľného vysielaného **signálu**, ktorý dekóduje špeciálny **prijímač** (rádio). Rozhlasu predchádzalo niekoľko vynálezov: napríklad **telegraf** a bezdrôtový **telegraf**. Patent na bezdrôtový telegraf získal Guglielmo Marconi.

Američan Reginald A. Fessenden skonštruoval výkonný vysielateľ a podarilo sa mu preniesť **ľudský hlas**. Tak vznikol **rádiotelefón**. K rádiu bol už len krôčik: museli sa zdokonaľovať prijímacie prístroje. Keďže súčiastky potrebné na zhotovenie **rádioprijímača** boli lacné, každý si mohol dovoliť zostaviť fungujúci prístroj. Frank Conrad si postavil

Zdroj:
http://www.olderadiozone.com/Z_8S463.html

vysielač a začal ním prenášať **hudbu** z gramofónu.

Zaujímavé je, ako sa v minulosti zaznamenával zvuk. Obľúbené boli kedysi **hudobné skrinky – zvonkohry**. Hudbu vytvárala kovová platnička, ktorá sa pomaly otáčala. V roku 1877 vynášiel Thomas Alva Edison **fonograf** – prístroj na **zaznamenávanie** zvuku. Zvuk sa zaznamenával na valček.

Prvá rozhlasová stanica vznikla už v roku 1909. Pravidelné rozhlasové vysielanie vzniklo vlastne preto, aby prilákalo ľudí na kúpu rozhlasových prijímačov. Preto ho podporovali výrobcovia týchto prístrojov. Až neskôr získavali vysielatelia peniaze z reklamy.

Prvým kvalitným zvukovým médiom – nosičom na záznam zvuku bola **gramoplatňa** (LP). Prehráva sa na **gramofóne**. Najväčšiu popularitu dosiahla v rokoch 1950-1990, vyrába sa však dodnes. Úspech mali aj **magnetofónové pásky**. Najprv sa navijali na kotúče (50. roky), neskôr sa vkladali do kaziet (60. roky). Prehrával ich kotúčový alebo kazetový magnetofón. Takzvané hudobné kazety (MC) sa ešte dajú kúpiť aj v našich obchodoch. Najrozšírenejším zvukovým médiom- nosičom je dnes digitálny **kompaktný disk** (CD), ktorý od 80. rokov začal postupne nahrádzať kazety. Začal sa šíriť s nástupom digitálnych technológií.

Obr. 1: **gramofón** Obr. 2: **kotúčový magnetofón** Obr. 3: **najmodernejší CD prehrávač**

Zdroje:

Obr. 1: <http://www.nagytetenyi.hu/aktualitasok/muzsikalogepek.html>

Obr. 2: <http://www.fuenterrebollo.com/Radios/aeg75-1962.html>

Obr. 3: <http://www.audaud.com/audaud/APR03/EQUIP/equip1APR03.html>

Televízia a videonahrávky

Televízia na diaľku prenáša **obraz a zvuk**. Podobne ako rozhlas, aj televízne vysielanie sa šíri z **vysielača** v podobe neviditeľného **signálu**, ktorý dekóduje špeciálny **prijímač** (televízor). Základy televízneho systému vymyslel americký inžinier Philo T. Farnsworth a takmer zároveň s ním aj Rus Vladimír Zvorykin. Zostrojili **elektrónku**, ktorá slúžila na **prenos i príjem** obrazového signálu. Experimentálne vysielanie sa uskutočnilo v Amerike v roku 1930. Pravidelné vysielanie sa začalo v Nemecku (1935).

Nástup televízie spomalila druhá svetová vojna. Prvé televízne prijímače boli čiernobiele, ich obrazovka nebola väčšia ako bežný zošit. Navyše boli veľmi drahé. Mnohé rodiny si napríklad v Amerike kupovali a montovali televízne antény, aby sa pred susedmi vyťahli, že „majú“ televízor. Ten si mohli dovoliť kúpiť až neskôr.

Televízia sa začala rozvíjať až v 50. rokoch 20. storočia. Bola taká populárna, že jej mnoho rodín dávalo prednosť pred návštevou kina. V 70. rokoch sa rozšírila **farebná televízia**. Presadila sa aj **káblová televízia**. Vysielače a antény neboli dostatočne kvalitné. Preto signál zachytávala jedna veľká spoločná anténa a šírila ho prostredníctvom káblov do jednotlivých domácností. S nástupom digitalizácie prichádza i **digitálna televízia**.

Od 50. rokov sa začali šíriť aj **videonahrávky** na **videokazetách**. V Amerike vzniklo video, kedy inžinieri vymysleli prístroj s názvom Video Tape Recorder. Umožňoval zaznamenať televízny program. Bol veľký ako kufor a nahrával na pásku širokú asi päť centimetrov. Video veľmi uľahčilo **prácu v televízii** a úplne zmenilo jej vysielanie. Dovedy sa totiž museli všetky relácie vysielat' naživo. Teraz ich bolo možné nahrávať dopredu a záznam rôznym spôsobom upravovať, napríklad skracovať. Takto sa mohlo začať neobmedzene vysielat' **zo záznamu**.

Japoncom sa podarilo na začiatku 70. rokov videorekordér zdokonaľit'. Vyvinuli **system domáceho videa (VHS)**, ktorý sa rozšíril po celom svete.

Otázky:

1. Prečo podľa teba vznikli noviny?
2. Čo myslíš, prečo noviny po niekoľkých dňoch zožltnú?
3. Páčia sa ti filmové grotesky? Prečo sú také smiešne? Čo sa v nich deje?

Úloha:

Pokús sa naladiť na rádioprijímači stanicu Slovensko . Ako budeš postupovať?

Zapamätajte si!

Tlačené médiá sú najstaršími médiami. Nasledujú elektronické médiá a najmladšie sú digitálne médiá.

Vynález kníhtlače umožnil reprodukciu textu, a tak mohli vzniknúť knihy, noviny a časopisy. Objav fotografie umožnil reprodukciu obrazu a vynález kinematografu (filmu) dokázal zaznamenať a reprodukovať pohyblivý obraz. Prenos i príjem obrazového signálu umožnila elektrónka. O vznik rozhlasu sa zaslúžila rádiatelefonická technológia a bezdrôtový telegraf.

Úloha na doma:

1. *Skús doma nájsť najstaršiu knihu, akú máte. V ktorom roku bola vydaná? Ako vyzerá, čo je na nej poškodené?*
1. *Ako zistíš, v ktorom roku bola vytlačená hocijaká kniha, kto ju vytlačil a kde?*

Keď nastúpila digitalizácia

1. *Čo je podľa teba výhodou DVD oproti videokazete?*
2. *Predstav si, že by si mal/a prehrať staré platne na digitálne médium. Skús popísať, ako by si to urobil/a*

Digitálne technológie sa objavili spolu s počítačmi. Výhodou digitálnych médií je to, že *umožňujú vysielanie, kopírovanie a záznam textu, grafiky, zvuku, hudby a pohyblivého obrazu bez straty kvality.*

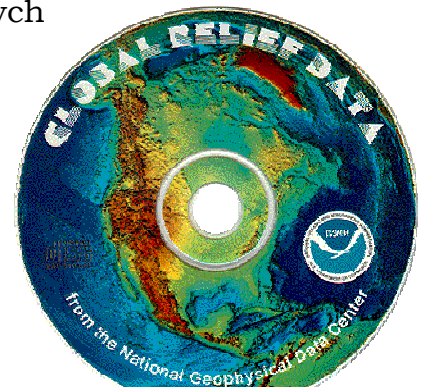
Internet

Internet je celosvetová informačná **sieť**, ktorá nemá žiadneho vlastníka ani vysielač. Internet kombinuje viaceré prvky všetkých predchádzajúcich médií a zároveň má niektoré samostatné vlastnosti. Na internete sa najviac využíva e-mail – **elektronická pošta** a world wide web (www.) – čo sú vlastne najrozličnejšie internetové **stránky**.

Prvá počítačová sieť vznikla v roku 1969. Financovala ju vláda. Nebola bežne prístupná každému, využívala sa iba na výskum, do ktorého boli zapojené napríklad vysoké školy. Neskôr sa počítačová sieť rozšírila. Začala slúžiť verejnosti, objavili sa prvé firmy, ktoré poskytovali pripojenie.

Internet zaznamenal najväčší rozmach v deväťdesiatych rokoch a jeho popularita pretrváva.

CD-ROM ako multimédium vznikol v osemdesiatych rokoch minulého storočia a vyzerá tak isto ako zvukový kompaktný disk. Rozdiel je v tom, že nie je určený do CD prehrávačov, ale do osobných počítačov. Služi ako nosič počítačových dát: text, obraz, grafika, video, zvuk, animácie. Na CD-ROMoch sa predávajú **počítačové programy**, **multimediálne encyklopédie**, výukové programy, knihy v elektronickej podobe, (dokonca i celé knižnice), fotografické kolekcie. Najobľúbenejšie sú **počítačové hry**.

Zdroj:
<http://www.ngdc.noaa.gov/mgg/image/reliefcd.eif>

DVD je najnovším zvukovo-obrazovým digitálnym médiom. Vyzerá tak isto ako kompaktný disk (CD, CD-ROM), avšak zmestí sa naň podstatne viac záznamu. Preto sa využíva na záznam filmov, počítačových hier a rozsiahlych encyklopédií. DVD sa začalo predávať v deväťdesiatych rokoch. Filmy, ktoré sú na ňom nahrané, majú oveľa väčšiu kvalitu obrazu ako na videokazete. Predchodcom DVD boli **videokazety**.

Zdroj:<http://www.balance-digital.com/dvd%20player/DR4111.htm>

Digitálny nosič možno kopírovať takmer neobmedzene. Pri kopírovaní z magnetofónovej pásky na inú magnetofónovú pásku kvalita klesá. Rovnako dochádza k strate kvality pri nahrávaní televízneho alebo rozhlasového vysielať. Pokiaľ však nahrávame na digitálne médium a využívame digitálne technológie, kvalita sa nestráca.

Otázky:

1. Máte doma videorekordér alebo DVD prehrávač? Ak áno, aké programy si zvyknete nahrávať?
2. Prezeral/la si si už niekedy nejakú multimedialnú encyklopédiu? Opíš svoju skúsenosť.
3. Popíš, čo všetko sa dá robiť na internete.
4. Ktoré digitálne médiá máš najradšej? Hudobné CD? DVD filmy? Počítačové hry na CD-ROMe?

Úlohy:

1. Prines do školy nejaké staré fotografie z rodinného albumu a porovnaj ich s nejakými novými. V čom je rozdiel?
2. Pozri si úryvok televíznej relácie a urči, či je staršia alebo súčasná. Potom skús vysvetliť, podľa čoho si to zistil.
3. Prines do školy nejakú gramoplatňu, starý časopis, magnetofónovú pásku alebo iné staršie médiá. Čím sú moderné médiá atraktívnejšie?
4. Vypočuj si zvukové nahrávky a urči tú, ktorá je najkvalitnejšia.

Zapamätajte si!

Základom digitálnych médií sú digitálne technológie, ktoré umožňujú vysielanie, kopírovanie a záznam textu, grafiky, zvuku, hudby a pohyblivého obrazu bez straty kvality. Najrozšírenejším digitálnym médiom je internet, populárnym sa stali CD, CD-ROMy a DVD. Najmä CD-ROM ako multimédium vznikol spojením viacerých mediálnych prvkov. Obsahuje napríklad text, fotografie, ukážky z filmov, hudbu a zvukové efekty a je interaktívny.

Na zopakovanie:

1. Prečo vlastne vznikla kníhtlač? Vysvetli dôvody.
2. Popíš, čo všetko možno nájsť v novinách a časopisoch.
3. Čím sa líšili prvé filmy od dnešných filmov?
4. Čo je potrebné mať doma na to, aby sme mohli prijímať rozhlasové a televízne vysielanie? Odkiaľ a kam putuje elektronický signál týchto médií?

5. Ktoré tradičné a moderné zvukové a zvukovo-obrazové médiá - nosiče poznáš?
6. Aké výhody majú digitálne médiá oproti iným médiám?

Literatúra:

1. DeFLEUR, Melvin – BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, Sandra: *Teorie masové komunikace*. Praha : Univerzita Karlova, 1996.
2. RANKOV, Pavol: *Masová komunikácia. Masmédiá a informačná spoločnosť*. Levice : L.C.A., 2002.
3. SCHELLMANN, Bernard a kol.: *Médiá. Základní pojmy, návrhy, výroba*. Praha : Europa-Sobotáles, 2004.
4. Ilustračný obrázok je použitý z programu ClipArt Microsoft Office online

© Štátny pedagogický ústav: Spracovali: Mgr. Alexander Plencner, (Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave), doc. Viera Gažová, (Katedra kulturológie FF UK, v Bratislave), jún 2005.

Profesia novinár v rôznych druhoch médií

Náplň práce novinára v tlači, v rozhlase, v televízii

Zdroj: <http://us.bestgraph.com/cliparts/journalist-1.html>

1. Skús opísať, kto sú novinári a čo je ich prácou.
2. Stretol/la si sa niekedy osobne s novinárom? Pri akej príležitosti?

Novinár je osoba, ktorá sa venuje profesionálne novinárskemu povolaniu. Zväčša pracuje v nejakom médiu (tlači, rozhlase, televízii, tlačovej agentúre), teda nielen v novinách. Novinár môže pracovať aj v tlačových oddeleniach rôznych štátnych či súkromných spoločností, napr. môže byť hovorcom ministerstva, ale aj poisťovne, banky.

Hlavnou úlohou novinára je **zbierať, triediť, overovať informácie a poskytovať ich verejnosti prostredníctvom masových médií.**

Novinár sprostredkováva konkrétnu tému pre príjemcov (čitateľov, divákov, poslucháčov) tak, aby jej rozumeli a mohli ju pochopiť. To znamená, že z témy vyberá podstatné prvky a tieto spracováva pre príjemcov. Využíva pritom možnosti, ktoré mu jednotlivé médiá poskytujú. Pokiaľ pripravuje príspevok pre tlač, **opiera sa najmä o slová**, ktoré môže doplniť **fotografiou**, v rozhlase **sa opiera o zvukový záznam ľudí**, ktorí sú s danou akciou či udalosťou spojení, a v televízii **využíva hovorené slovo, obraz aj zvuk** na priblíženie témy.

Novinári majú na starosti jednotlivé rezorty (oblasti), napr. školstvo, zdravotníctvo, domácu alebo zahraničnú politiku, šport, kultúru. Hovoríme, že novinári sa špecializujú na istú oblasť.

Čím sú noviny väčšie, podobne ako rozhlasové alebo televízne stanice, tým viac majú špecializovaných novinárov.

Aký je rozdiel medzi novinárom, redaktorom a moderátorom?

Veľmi často sa tieto tri pojmy zamieňajú a to preto, že **novinár môže byť zároveň redaktorom aj moderátorom, ale nemusí**. Novinár napr. môže riadiť redakciu – teda byť šéfredaktorom. Šéfredaktor stojí na čele redakcie

v novinách, rozhlase či v televízii, je zodpovedný za obsah aj formu tlačených či vysielaných informácií. Napr. šéfredaktor denníka je zodpovedný za celý obsah novín, ale aby to zvládol, pomáhajú mu vedúci redaktori jednotlivých oddelení (spravodajstva, kultúry, športu...). Šéfredaktor v rozhlase a televízii zodpovedá za oblasť, ktorá mu je pridelená, napr. za zábavu, publicistiku, hudbu atď. Na čele rozhlasu a televízie stojí riaditeľ, ktorý je, okrem iného, zodpovedný aj za obsah vysielania.

Novinár pracujúci v redakcii (novín, časopisov, televízie, rozhlasu) sa nazýva **redaktor**. Je to všeobecné označenie, ktoré sa aj ďalej špecifikuje: napr. redaktor – komentátor, redaktor – spravodajca, redaktor – analytik....

Moderátor zabezpečuje kontakt s publikom. Napr. v televíznych novinách moderátor či moderátorka nám sprostredkováva (uvádza) jednotlivé správy prostredníctvom televíznej obrazovky. Podobne je to aj v rozhlase. Moderátor je spojovateľom jednotlivých častí relácie. Obracia sa priamo na publikum.

Úlohy:

1. *Prelistuj si noviny a časopisy a nájdi, kde sa uvádza meno novinára.*
2. *Pozri a vypočuj si ukážky z televíznych a rozhlasových správ a všimni si, ako sa zahlasujú redaktori v príspevku. Vytvorte modelovú situáciu a skúste sami napodobniť zahlasovanie redaktorov.*

V čom je podobná a v čom sa líši práca novinára v tlači, rozhlase a televízii?

Novinár v tlači (denníkoch a časopisoch)

Práca novinára prebieha v štyroch fázach:

– **prípravná:** novinár vyhľadá tému, o ktorej chce informovať. Zozbiera si informácie. Téma je z oblasti, v ktorej pracuje (napr. šport, politika, kultúra, zdravotníctvo, školstvo). Informácie musia byť vhodné vzhľadom na zameranie periodika, v ktorom pracuje a jeho čitateľov. Ďalej musia byť informácie aktuálne, dôležité pre celú spoločnosť alebo konkrétne skupiny ľudí (čitateľov) a zaujímavé.

Zdroj: <http://www.fluxusheidelberg.org/04-09024.jpg>

Zdroj: <http://www.autopanorama.de/images/redakteur.jpg>

- **realizačná:** novinár spracúva informácie, ktoré považuje za dôležité. Určí si podľa charakteru informácií žáner príspevku. Rozsah príspevku závisí od dôležitosti informácií a tiež od počtu dôležitých udalostí, ktoré sú aktuálne v čase, keď sa noviny pripravujú. Novinár sa snaží zbierať informácie priamo v „teréne“, t. j. ak je to možné, ide na miesto udalosti.

Autor - novinár tiež doplní ďalšie zdroje, napr. rozhovory a vyjadrenia odborníkov k danej téme, ktoré zrealizoval priamo alebo telefonicky. Autor zvažuje, či informácia má byť doplnená fotografiou alebo grafom, ilustráciou. Pripraví konečnú verziu príspevku - napíše článok, pričom berie do úvahy zameranie periodika, charakteristiky čitateľov, čomu prispôsobí použitý slovník, štylistiku. Pripravený článok odovzdá šéfredaktorovi, alebo vedúcemu vydania, ktorý ho zaradí na príslušnú stranu v novinách, resp. ak má pripomienky k obsahu alebo forme článku, prediskutuje ich s novinárom.

- **technicko - distribučná:** novinár odovzdá príspevok do výroby napr. do tlačiarne. Príspevok sa stane súčasťou novín a časopisov, ktoré sa šíria k príjemcom.

- **fáza spätnej väzby (postkomunikačná):** novinár reaguje na poskytnutú spätnú väzbu zo strany šéfredaktora, či ostatných kolegov. Odpovedá aj na ohlasy (maily, listy, telefonáty), ktoré dostáva na svoj príspevok od čitateľov (odborníkov i neodborníkov).

Zdroj: <http://www.ikk.de/ikk/generator/-ressourcen/bildpool/artikel/59840,property=Data.jpg>

Zdroj: <http://www.ziethen.de/bilder/druckverarbeitung.jpg>

Novinár v rozhlase a v televízii

Pokiaľ ide o vyhľadávanie a výber informácie postupuje rovnako ako v tlači. Rozdiel je v spracovaní informácie, kde novinár berie do úvahy špecifické znaky rozhlasu – zvuk a televízie – zvuk a obraz. Preto aj jeho novinársky príspevok má inú formu. Napr. nebude rozhovor s respondentom spracovávať písomne, ale zaznamená ho prostredníctvom diktafónu alebo kamery.

Zdroj: http://www.studio-new-sound.de/d/start.html?moderation/hoerfunk_tv.html~inhalt_unten

Uvedená náplň práce je opísaná len všeobecne. Novinár vykonáva aj mnohé iné činnosti, napr. vedie diskusie v štúdiu s odborníkmi, moderuje kontaktné relácie, kde môžu poslucháči alebo diváci priamo zavolať, robí reportáže z rôznych významných podujatí doma aj vo svete.

Otázky:

1. Bol/a si už niekedy svedkom jednej z etáp práce novinára?
2. Zažil/a si už niekedy novinára „v akcii“, napríklad pri natáčaní rozhovoru na ulici...?
3. Keby ste v škole pripravovali školský časopis pre vašich spolužiakov, akú náplň práce by mal redaktor tohto časopisu?

Zapamätajte si

Novinár je osoba, ktorá sa venuje novinárskemu povolaniu.

Hlavnou náplňou práce novinára je vyhľadávať, triediť, spracovať informácie pre čitateľov, poslucháčov a divákov prostredníctvom médií.

Na výkon novinárskej profesie musí mať novinár odborné aj osobnostné predpoklady.

Novinárska práca je dôležitá a zodpovedná, pretože prináša informácie, ovplyvňuje tým naše názory a postoje.

Úloha na doma:

1. Priprav si zoznam redaktorov, novinárov, moderátorov, ktorých poznáš z médií a opíš, aké vlastnosti a správanie sú pre nich charakteristické. Požiadať o pomoc rodičov. Referuj na hodine o výsledku práce.
2. Skús nájsť v médiách rozhovory s niektorými redaktormi alebo moderátormi. Čo si sa o nich dozvedel/a?

Kto sa môže stať novinárom?

1. Máš svojho obľúbeného televízneho či rozhlasového redaktora alebo moderátora? Prečo je tvoj obľúbený?
2. Zamysli sa, kto môže byť podľa teba dobrým novinárom? Aké by mal mať vlastnosti, čo všetko musí vedieť?

Úspešný novinár sa vyznačuje viacerými pozitívnymi vlastnosťami.

Patria medzi ne:

poctivosť – znamená, že sa opiera pri písaní o overené fakty a informácie, porovnáva ich z viacerých prameňov

zvedavosť – zaujíma ho všetko nové, nezvyčajné

odhodlanie – novinár má záujem priniesť pre príjemcov aktuálne a pútavé informácie, dôsledne sleduje cieľ, čo chce napísať

aktivita – sám vyhľadáva udalosti a informácie, ktoré sprostredkuje príjemcovi

tvorivosť – získané informácie sa snaží spracovať tak, aby zaujali príjemcov, aby obohatili ich duševný rozhľad

záujem o ľudí – svojimi žurnalistickými materiálmi sa snaží pomôcť vyriešiť problémy ľudí tým, že na ne poukáže

túžba poznať pravdu – vynakladá úsilie na to, aby získal informácie, ktoré sú pravdivé.

Novinár sa musí **stále vzdelávať**, to znamená mať prehľad v mnohých témach, vedieť sa dohovoriť v cudzích jazykoch, pohotovo nájsť informácie, napr. na internete.

Novinár musí byť **trpezlivý**, t. j. cieľavedome vyhľadávať informácie, venovať sa danej téme dlhodobejšie.

Novinár musí mať skutočný záujem o ľudí, musí ich vedieť povzbudiť k odpovedi a stále mať na pamäti ako danú udalosť, informáciu sprostredkuje konkrétnemu príjemcovi.

Novinár nepracuje osamotene, ale v pracovnom tíme s ďalšími odborníkmi, napr. v redakcii novín sú to jeho kolegovia novinári, fotograf, v rozhlase zvukári, režiséri, hlásatelia, v televízii moderátori, ostatní redaktori, technickí pracovníci (zvukár, osvetľovač, strihač, režisér). Z toho vyplýva, že by mal **vedieť vychádzať s inými ľuďmi, vedieť sa prispôbiť charakteru média, v ktorom pracuje, a vážiť si všetkých spolupracovníkov.**

Otázky:

1. Počuli ste už o nejakých oceneniach za novinársku prácu? Povedzte, čo o nich viete, a spomeňte si, ktorí novinári ocenenie získali.

Zapamätajme si!

Aby sa človek stal novinárom musí splniť určité predpoklady:

- mať žurnalistické (novinárske) vzdelanie
- veľmi dobre ovládať slovenský jazyk a štylistiku
- ovládať cudzie jazyky
- vedieť pracovať s technikou potrebnou na nahrávanie a spracovanie informácií (počítač, diktafón, kamera...)
- mať dobrý rozhľad v témach, ktoré sprostredkováva príjemcovi
- byť človekom, ktorý vie zvládnuť aj náročné situácie
- vedieť dobre s ľuďmi komunikovať, t. j. vedieť sa pýtať (klásť otázky) a vedieť aj dobre počúvať; jeho schopnosť komunikácie je veľmi dôležitá, pretože až 70% všetkých informácií získava na základe rozhovoru s ľuďmi
- byť človekom tvorivým, ktorý zaujímavovo spracováva informácie.

Etická stránka novinárskej profesie

1. Stretol/la si sa už s tým, že sa niekto na prácu novinárov sťažoval?
Spomenieš si, v ktorých prípadoch to bolo?
2. Stalo sa ti, že si čítal/a v novinách, pozeral/a v televízii, počul/a v rozhlase nejakú správu, ktorá sa ti zdala z nejakého dôvodu nevhodná? Napríklad sa písalo netaktne o súkromných záležitostiach iných osôb, ohovárali ich?

Novinárstvo ako každá iná profesia má svoju etickú stránku. Čo si pod tým máme predstaviť?

Práca novinára je veľmi dôležitá hlavne preto, že svojimi novinárskymi výpoveďami (článkami, rozhovormi, reláciami) ovplyvňuje správanie mnohých ľudí. Preto by sa mal snažiť o to, aby jeho výpovede boli objektívne, pravdivé, aby nezasahovali negatívne do súkromia iných osôb.

Čo znamená, že úlohou novinára je písať pravdivo a objektívne?

To znamená, že sa snaží opísať udalosť tak, aby sa držal skutočnosti (opísal ju tak, ako sa skutočne stala). Pritom sa usiluje, aby príjemca udalostí pochopil a porozumel obsahu informácie.

V roku 1990 sa združenie slovenských novinárov (Slovenský syndikát novinárov) prihlásilo k etickému kódexu, ktorý uznávajú a rešpektujú novinári v mnohých krajinách Európy, tzv. Medzinárodný kódex novinárskej etiky.

Čo je porušením novinárskej etiky?

- *zverejnenie nepravdivých, polopravdivých a neoverených informácií*
- *uvádzanie nesprávnych mien, titulov, názvov...*
- *skreslenie informácií titulkami, obrázkom, popiskou (keď napr. fotografia a titulok na prvej strane sľubujú, že článok vnútri vysvetlí nejakú udalosť, a očakávania čitateľa sa nenaplnia)*
- *nerešpektovanie dobrého vkusu vo vyjadrovaní, používanie vulgarizmov, slovné osočovanie osôb*
- *zasahovanie do súkromia osôb, opisovanie ich zdravotného stavu bez ich súhlasu a pod.*
- *neposkytnutie priestoru na vyjadrenie obom stranám sporu*

Úlohy:

1. *Vytvorte trojčlenné skupiny a pokúste sa vysvetliť, čo konkrétne znamenajú jednotlivé body etického kódexu.*

Nedodržiavanie etických noriem novinárskej profesie je trestné. Poškodená osoba alebo inštitúcia, o ktorej boli podané nepravdivé, zavádzajúce informácie, sa môže sťažovať v redakcii, ktorá by mala **svoju chybu napraviť ospravedlnením** v tých novinách alebo v tej relácii, kde k mylným informáciám došlo. V prípade, že tak neurobí, môže **sťažovateľ podať sťažnosť na súd, alebo sa môže sťažovať v týchto inštitúciách:**

Rada pre vysielanie a retransmisiu – ak išlo o informácie uvedené v rozhlase a televízii

Tlačová rada SR – ak išlo o informácie uvedené v novinách alebo v časopisoch

Rada pre reklamu – ak boli nepravdivé informácie uvedené v tlačovej, v rozhlasovej alebo v televíznej reklame

Zapamätajte si!

Každý novinár by sa mal riadiť v práci etickým kódexom. Niekedy sa v médiách stretávame s obsahmi, ktoré nie sú v súlade s týmto kódexom. Napr. v článkoch sa objavujú nepravdivé informácie, skresľovanie faktov. Niektorí novinári píšú o súkromnom živote známych, ale aj neznámych osôb bez toho, aby si to oni želali, alebo o tom vedeli. Takéto novinárske prejavy spôsobujú ujmy osobám,

inštitúciám, o ktorých sa nesprávne informuje a robia zlé meno povolaniu novinárov.

Na zopakovanie:

1. Vyber si z novín alebo z časopisu článok, ktorý ťa zaujal.
Pozorne si článok prečítaj.
Podľa obsahu porozprávej, akej oblasti sa asi novinár venuje (hudba, šport, film, počítače...).
Vypíš si základné informácie, ktoré obsahuje článok.
Porozmýšľaj, komu je článok určený (deťom, dospelým, tým, ktorí sa zaoberajú hudbou...).
Napísal novinár článok zrozumiteľne, alebo niečo v článku podľa tvojho názoru chýba?
Keby si bol/a novinárom a mal/a by si písať o téme, ktorá ťa zaujala, ako by si informáciu spracoval/a?

Úloha na doma:

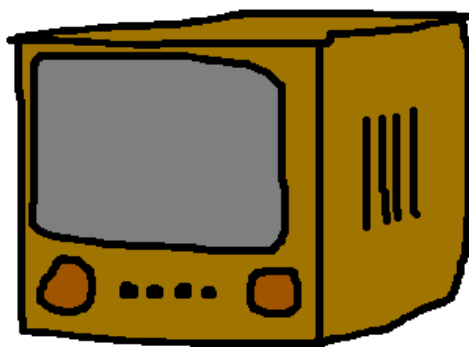
1. *Prelistuj si noviny a časopisy, ktoré máte doma. Skús nájsť obsahy, ktoré by mohli porušovať Kódex novinárskej etiky. Porozprávej sa o týchto článkoch so súrodencami alebo s rodičmi. Spýtaj sa na ich názor, či si myslia, že médiá uverejňujú aj neobjektívne alebo nepravdivé informácie. Zaznamenaj si ich názory, aby si o nich mohol/la rozprávať v škole.*

Literatúra:

1. Agee, W. – Ault, P. – Emery, E.: Introduction to Mass Communications. 12 ed. New York : Longman 1997
2. Burton, G., Jiráček, J.: Úvod so studia médií. Praha : Barrister&Principal, 2001
3. DeDleur, M., Ballová-Rokeachová, S.: Teorie masové komunikace. Praha : Univerzita Karlova 1996
4. Kunczik, M.: Základy masové komunikace. Praha: Karolinum, 1995
5. Malcom F. Mallette: Příručka pro novináře střední a východní Evropy. Praha : Lidové noviny, 1993
6. McLuhan, M.: Člověk, médiá a elektronická kultura. Výbor z díla. Brno : Jota, 2000
7. Odporúčanie č. R (2000) 7 Rady ministrov členským štátom týkajúce sa práva novinárov na nezverejnenie svojich informačných zdrojov. In: Fórum, 2000, roč. XIV., č. 9, str. 4–5.
8. Rankov, P.: Masová komunikácia –masmédiá a informačná spoločnosť. Levice : L.C.A. Publishers Group, 2002
9. Šefčík, L., Hornák, P.: Etika žurnalistiky. Etika reklamy. Bratislava : SOSPRA 1999
10. Wilson, S. L.: Mass Media/ Mass Culture. An Introduction. New York : McGraw-Hill, 1993
11. Ilustračné obrázky boli prevzaté z programu Clip art Microsoft Office online.

Charakteristické znaky televízie v porovnaní s inými médiami

Ako sa k nám dostane televízne vysielanie?

Zdroj: <http://mujweb.cz/www/lindashow/jenda/Tv1.gif>

1. Čo všetko ti napadne, keď počuješ slovo televízia?
2. Vieš, kde sa v tvojom okolí nachádzajú televízne a rozhlasové vysielacie?

Televízia má tri základné významy:

1. je to prístroj, ktorý je schopný prijímať televízny signál. Majú ho takmer všetky domácnosti na Slovensku (99 %).
2. je to špeciálna inštitúcia, kde pracujú odborníci
3. je to tiež prenos pohyblivých **obrazov** (čiernobielych alebo farebných) **spojených so zvukom**.

Obrazy a zvuk sa prenášajú vzduchom z pozemných vysieláčov, z družíc alebo pomocou káblových rozvodov. Obraz aj zvuk najskôr televízni pracovníci nahrajú (uložia) na mediálny nosič. Nosičom môže byť elektromagnetická páska či disk. Na to, aby sa mohol obraz a zvuk preniesť z jedného miesta na druhé, potrebujeme **vysielač**. Vysielač je špeciálne zariadenie, ktoré rozloží obraz a zvuk na vlnenie (signál). Musí ho mať každá televízna stanica. Na to, aby sme mohli vlnenie zachytiť potrebujeme (televízny) **prijímač**. Ten zachytí vlnenie (signál) a znovu ho priamo v našom televízore premení na viditeľný obraz a počuteľný zvuk. Signálom sa rovnako môžu šíriť aj slová, ktoré môžeme na obrazovke vidieť ako napísaný text. Poznáme ho ako **teletext**.

Signál prijímame buď pomocou televíznych antén alebo máme káblové či satelitné pripojenie. Niekedy, keď prší, alebo je vonku zlé počasie, musíme antény pootáčať, až kým nechytíme lepší obraz a zvuk. Väčšie antény na strechách zabezpečia takmer bezproblémový príjem signálu. Pri káblovom pripojení kábel na jednej strane spája náš televízor doma a na druhej strane je spojený s veľkým vysielateľom, ktorý zachytáva signál. Takýto vysielateľ slúži pre veľký počet domácností. Signál sa môže šíriť rýchlo po celom svete pomocou družíc, ktoré sú vo vesmíre. Zachytia signál z jedného konca zeme /ktorý vyslal silný vysielateľ/

a pošlú ho ďalej na druhý koniec zeme. Tento signál môžeme zachytiť pomocou malých domácich satelitov.

Možno ste už počuli o **videotexte**. Čo to je? Ak s ním chceme pracovať, musíme mať káblové pripojenie. Doma si vyberieme program, ktorý by sme si chceli pozrieť. Špeciálnym ovládačom program označíme a cez kábel sa naša požiadavka preniesie k ľuďom do „televíznej“ agentúry. Oni potom vysielajú program, ktorý sme si vybrali, rovno do našej televízie.

Otázky:

1. Pomáhal už niekto z vás doma pri chytaní televízneho alebo rozhlasového signálu? Opíšte nám ako ste to robili.
2. Vieš, ako chytáte signál u vás doma? Cez anténu, alebo máte zapojené káblové vysielanie? (Ak na otázku neviete odpovedať, pokúste sa to do budúcej hodiny zistiť).

Zdroj:http://www.lamit.ro/images/Linkstar_antena_gateway_Vsat_Lnb_lamit.jpg

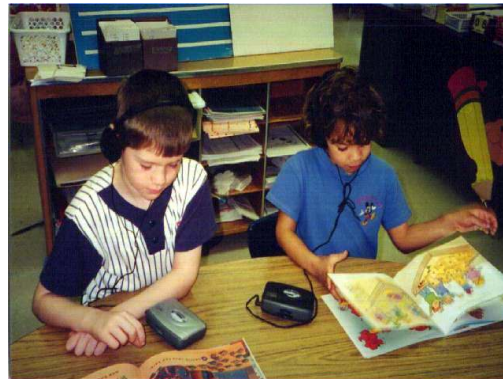

Zapamätajte si!

Rozdiel medzi televíziou a rozhlasom z hľadiska technického je v spôsobe prenosu signálu. Pri televíznom vysielaní sa obrazy spolu so zvukom prenášajú vzduchom z pozemných vysieláčov (terestriálne vysielanie televízneho signálu), z družíc (satelitné vysielanie) alebo pomocou káblových rozvodov (káblová televízia). Rozhlas šíri slovo a hudbu pomocou elektromagnetických vln, buď bezdrôtovo alebo pomocou drôtov. Používať rozhlas môžu všetci, ktorí majú (rozhlasový) prijímač. Ak chceme surfovať na internete, musíme sa pripojiť na počítačovú sieť.

V čom je televízia špeciálna?

1. Predstav si, že si vonku s kamarátmi a o chvíľu beží v televízii tvoj obľúbený program. Čo všetko musíš urobiť preto, aby si ho mohol/la sledovať? (Porozmýšľaj, ako je to s počúvaním rádia, čítaním obľúbeného časopisu, surfovaním na internete.) Možno ti pomôžu nasledovné obrázky.

Zdroje: http://www.kimm.uni-luebeck.de/veranstaltungen/unterlagen/Workshop_1/Workshop_1/img/fernsehen.jpg; www.zdf.de/ZDFde/inhalt/16/0,1872,2193840,00.html
<http://www.usd320.k12.ks.us/solar/Kinder/walkmans2.jpg>
www.zdf.de/ZDFde/inhalt/12/0,1872,2116332,00.html

2. Zúčastnil/a si sa nejakého vysielania, a potom si sa videl/a zo záznamu v TV?

Televízia nám vie priniesť informácie rýchlo, včas a pohotovo

Všetko, čo vidíme na televíznej obrazovke, pracovníci v sídle televízie vopred naplánovali a pripravili. Poznáme televízne programy:

- a) **vysielané zo záznamu** - patria sem všetky filmy, relácie a programy, ktoré boli natočené, upravené a „čakajú“ na to, aby sa odvysielali na televíznej obrazovke podľa plánu.
- b) **vysielanie živé** - patria sem relácie, ktoré sa natáčajú v momente, kedy sa aj vysielajú, napr. športové prenosy, zábavné relácie, kde sa môžu zapojiť diváci, vysielanie správ o mimoriadnych udalostiach. Výhodou televízie je, že keď sa v priebehu dňa stane veľmi vážna udalosť, môže televízia prerušiť vysielanie a rýchlo a včas informovať. Túto výhodu má aj rozhlas a internet, kde sa umiestňujú najrýchlejšie

informácie. Treba však počítať s tým, že informácie, ktoré sa zverejnia rýchlo, hneď po nejakej udalosti, nemusia byť úplné a pravdivé.

Nevýhodou novín je, že vychádzajú len jedenkrát denne. Ak sa dnes niečo stane, z novín sa o tom dozvieme až zajtra.

Úloha:

1. Pokús sa zoradiť jednotlivé médiá (noviny, rozhlas, televízia, internet) podľa toho, ktoré by priniesli informácie najrýchlejšie, ak by sa nejaká významná udalosť stala:

A. ráno

1.
2.
3.
4.

B. večer

1.
2.
3.
4.

Porovnajte výsledky s kamarátmi. Ak máte poradie rozdielne, povedzte, prečo si myslíte, že to vaše je správne.

Informácie, ktoré sa dozvedáme z televízie a tiež rozhlasu, sú **prchavé**, teda **plynú v čase**.

Keď chceme porozumieť informáciám, musíme venovať sledovaniu televízie zvýšenú pozornosť. Ak niečo nepochopíme, alebo niečomu nerozumieme, nedá sa nám to vrátiť späť.

Určite sa vám niekedy pri sledovaní filmu stalo, že ste nezachytili nejaké slovo. To, čo už raz odznelo, sa nedá vrátiť a nedá sa to prehrať znovu. (Vrátiť dej filmu alebo relácie sa dá len v prípade, že ste si vytvorili záznam. Teda, že ste si nahrali vysielanie na videokazetu.)

Noviny a časopisy prinášajú informácie vytlačené na papieri, preto sú trvalé. K textu sa môžeme vrátiť a prečítať si ho znovu aj dva-trikrát, až kým mu plne neporozumieme. Rovnako aj pri práci s internetom máme čas na pomalé čítanie, môžeme sa k informáciám vrátiť.

Ako sa televízia kamaráti s našim časom?

Televízia a taktiež rozhlas sú médiá, ktoré sa neprispôbujú nám, ale my sa musíme prispôbiť im. Ak chcete ísť von s kamarátmi a zároveň si v tom istom čase pozrieť svoj obľúbený seriál, musíte sa rozhodnúť, čomu dáte prednosť. Často sa stáva, že podľa televízneho programu plánujeme svoj program a prispôbujeme televízii svoj voľný čas. Novinám a časopisom nemusíme prispôbovať svoj program.

Televízii sa musíme prispôbiť

Ako sa kamaráti televízia s miestom, kde ju pozeráme?

Televízia obmedzuje aj miesto, kde ju sledujeme. Ak chceme sledovať televíziu, musíme prísť na miesto, kde je umiestnená. Výnimkou je, keď máme prenosný televízor.

Rozhlas je prenosnejší (pohyblivejší), aj tak sa mu najčastejšie prispôbujeme. Používame discmany či walkmany, kde naladíme rádio. Zväčša ho však máme tam, kde nám to najviac vyhovuje (hifi-rádio v detskej izbe) a neprenášame ho.

Tlačené médiá môžeme prečítať, kde chceme a kde nám to vyhovuje. Nie sme viazaní priestorom (miestom).

Počuli ste už o tom, že existuje služba video na požiadanie, kde si objednáme cez internet film a ten vám bude doručený do televízie bez toho, aby ste museli ísť do videopožičovne? Počuli ste tiež, že si dokonca televíziu môžeme naladiť na mobile? (napr. TA3 na mobile so sieťou T-Mobile).

Televízia si žiada našu pozornosť

Ak chceme porozumieť tomu, čo v televízii vidíme, musíme jej venovať takmer celú pozornosť. To znamená, že nemôžeme vykonávať súčasne ešte nejakú inú činnosť, pri ktorej by sme zamestnávali náš mozog. Je takmer nemožné pozeráť film a zároveň si robiť domácu úlohu. Ak by sme tak urobili, buď by sme dokonale neporozumeli filmu, alebo by úloha nebola kvalitne spracovaná.

Vedci dokázali, že krátko po zapnutí televízie sa dostávame do akéhosi „polospánku“. V tomto stave nie sme schopní vykonávať kvalitne inú činnosť, pri ktorej by náš mozog pracoval súbežne so sledovaním televízie. Ak sa nám nejakú činnosť darí vykonávať zároveň s pozeraním televízie, je to len činnosť ručná (manuálna).

Pri rozhlase je to však o niečo ľahšie, lebo nám prináša len zvuk. Preto nie je až taký náročný a môžeme popri ňom vykonávať ešte inú činnosť. Hudba z rádia nám túto činnosť môže dokonca spríjemňovať. Opäť je to však ťažšie, keď sa musíme sústrediť na nejakú vážnejšiu činnosť.

Noviny a časopisy sú veľmi náročné na našu pozornosť. Vyžadujú si dostatok času a pozornosti na to, aby sme porozumeli textu, ktorý čítame. Výhodou však je, že môžeme svoju pozornosť kedykoľvek odvrátiť, oddýchnuť si a vrátiť sa k čítaniu so zbystrenou pozornosťou neskôr.

Otázky:

1. Porozmýšľaj! Aké zvuky sú okolo teba, keď si píšeš domáce úlohy?

Robí sa ti lepšie a rýchlejšie domáca úloha, keď je ticho, alebo keď máš pustené rádio či televízor?

Televízia kreslí naše predstavy

Úloha:

Vypočuj si krátku správu o búrke: „Ponad Európu sa prehnala silná búrka, na akú si nikto nepamätá. Doplatili na ňu najmä stromy a strechy domov. Nikomu sa našťastie nič nestalo.“ Nakresli na papier, ako si predstavuješ búrku, o ktorej si počul/a.

Teraz si vypočuj správu z rádia, v ktorej sú zachytené zvuky búrky. Skús nakresliť búrku, ktorú si počul/a z rádia.

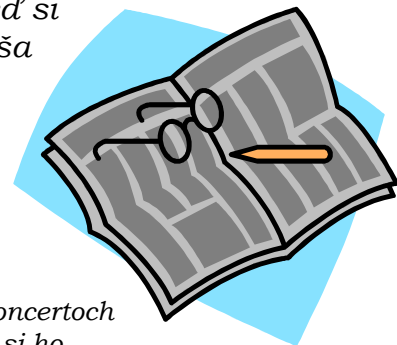
Každý

si predstavuje silu búrky inak. Niektorí si ju možno predstavia ako prietrž mračien, iní ako lejak a ďalší ako hurikán. Keď však je správa v rozhlase doplnená zvukom (vietor, praskajúce konáre stromov, hromy a blesky), rozdiely v predstave búrky sa stierajú a začínajú sa približovať. Prvé obrázky by boli rozdielne, druhé by sa na seba začali nápadne podobat.

Rozdiel medzi televíziou a ostatnými médiami je i ten, ako nám dovoľia pracovať s našou predstavivosťou a aký obraz si vytvoríme o tom, čo sme z nich zistili.

Noviny a časopisy pracujú so slovom a fotografiou. Keď si prečítame správu o nejakej udalosti, pracuje pri tom naša predstavivosť, fantázia a skúsenosť. Fotografia našu predstavu o tom, čo sa stalo, ešte dokreslí.

Keď napríklad čítate o koncerte vašej obľúbenej skupiny, viete si predstaviť atmosféru, farbu svetiel, oblečenie speváka či dokonca hudbu a krik nadšených fanúšikov. Keby ste povedali svojim kamarátom, aby nakreslili scénu, o ktorej práve čítali, každý by ju nakreslil inak. To preto, lebo každý máme rozdielne predstavy o koncertoch a tiež rozdielne skúsenosti (niekto už na koncerte bol, iný nie a vie si ho predstaviť len na základe toho, čo videl v televízii alebo inom médiu.)

Rozhlas nám pomáha dokresliť skutočnosť okrem hovoreného slova aj zvukom. Informácie, ktoré sa z rozhlasu dozvedáme, popisujú udalosť či jav a tiež nechávajú priestor našej fantázii a predstavivosti. Rozhlas nám však nemôže ponúknuť obraz (či fotografiu), a preto používa doplnujúce zvuky, ktoré nám majú pomôcť k úplnému vytvoreniu obrazu o skutočnosti.

Televízia využíva na to, aby vykreslila skutočnosť, okrem zvuku aj obraz. Správy o rôznych udalostiach nám prináša „kompletné, úplné“ a nenecháva nám takmer žiaden priestor na to, aby sme zapojili svoju predstavivosť a fantáziu. V tom je veľká sila televízie. Vidíme len to, čo nám chce ukázať.

Predstavte si, že ste na futbalovom štadióne. Hrá sa nie veľmi zaujímavý zápas. V hľadisku je veľmi málo ľudí, len za jednou brámkou je skupina futbalových nadšencov s rôznymi transparentmi a doplnkami. Keď večer pozeráte športové správy, vidíte len zábery, na ktorých je práve spomínaná skupina. Človek, ktorý na zápase nebol, pravdepodobne získa dojem, že štadión bol plný a bola tam vynikajúca atmosféra. Tak vzniká rozpor medzi tým, čo ste ako účastník futbalového zápasu skutočne zažili a tým, čo ste videli na televíznej obrazovke.

Nie všetko, čo je na televíznej obrazovke, musí byť pravdivé alebo také, ako sa na prvý pohľad zdá. Televízia si vyberá vždy z celku len to najzaujímavejšie, najpútavejšie, čo pritiahne oko diváka, a to nemusí byť vždy v súlade s realitou.

Zapamätajte si!

Televízia sa od ostatných médií odlišuje najmä v tom, že informácie nám sprostredkúva formou obrazu v spojení so zvukom. Televízia ponúka obrazy, ktoré nám pomáhajú pochopiť svet okolo nás.

Odvysielanie informácií na televíznej obrazovke je podmienené:

- časom (stručnosť, jasnosť, zrozumiteľnosť),
- priestorom (ranné, večerné, hlavné správy a ich trvanie),
- dôležitosťou a pútavosťou,
- ľudským faktorom (o všetkom, čo vidíme na televíznej obrazovke, rozhoduje nejaký človek v televízii).

Pri sledovaní televízie by sme mali mať všetky tieto faktory na pamäti, uvedomiť si rozdiel medzi televíznou skutočnou a skutočnosťou okolo nás. Ponúknuté obsahy by sme tiež mali porovnávať so svojou skúsenosťou.

Na zopakovanie

1. Oprav, čo je chybné!

	Noviny/časopisy	Televízia	Rozhlas
Reaguje rýchlo podľa potreby (pružne)			
Prináša v dni najskoršie informácie (doplnené aj o tie, čo sa stali v noci)			
Informácie plynú v čase			
Možnosť vrátiť sa k tomu, čomu som neporozumel			

Môžeme rozhodnúť, kedy budeme sledovať obľúbenú reláciu / čítať časopis

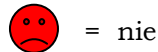
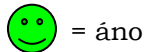
Prispôsobujeme svoj čas

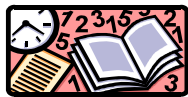
Môžeme rozhodnúť, kde budeme sledovať obľúbenú reláciu / čítať časopis

Prispôsobujeme sa miestu

2. Akými spôsobmi sa prenáša televízny signál?
3. Ako televízia ovplyvňuje náš čas?
4. Ako je televízia spojená s priestorom, v ktorom ju sledujeme?
5. Ktoré médiá prinášajú nové informácie najrýchlejšie?
6. Aké sú výhody a nevýhody televízie oproti ostatným médiám?
7. Existuje nejaký rozdiel medzi skutočnosťou, ktorú vidíme v televízii a skutočnosťou okolo nás?

Úloha na doma

1. Pozoruj doma svojich rodičov, zaznamenaj a referuj na hodine:
*Kedy oni najčastejšie sledujú televíziu? (Ako jej prispôsobujú svoj čas?)
Kde ju sledujú? (Ako sú ovplyvnení priestorom v prípade, že máte doma viac televíznych prijímačov?)*
2. Na záver hodiny si pozrieme prírodopisný film o rastlinách a zvieratkách. O tom ako rastú. Porozmýšľaj doma, ako si ty v skutočnosti prežíval/a rast domáceho zvieratka alebo pestovanie rastliny. Na budúcu hodinu sa porozprávame o tom, čo sme dnes videli a o tom, čo si zažil/a.

Literatúra:

9. BREČKA, S.: *Médiá v Slovenskej republike*. Trnava : FMK UCM, 2002.
 10. De FLEUR, M.L., BALL-ROKEACHOVÁ, S.: *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1996.
 11. Heslár masmediálnej komunikácie. Trnava : FMK UCM, 2004.
 12. HOLINA, V.: *Publikum prostriedkov masovej komunikácie na Slovensku*. Bratislava : Novinársky študijný ústav, 1992
 13. JIRÁK, J., KOPPLOVÁ, B.: *Média a spoločnosť*. Praha: Portál, 2003
 14. KUNCZIK, M.: *Základy masové komunikace*. Praha : Karolinum, 1995.
 15. Mc QUAIL, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999.
 16. REIFEROVÁ, I. a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál. 2004.
 17. Ilustračné obrázky ClipArt na lokalite Microsoft Office Online
- © Štátny pedagogický ústav: Spracovala Mgr. Dana Lukáčová (Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave), marec 2005.

Televízne žánre, ich vzorce a konvencie

Charakteristika televíznych žánrov

1. Vymenuj, ktoré programy v televízii pravidelne sleduješ.
2. Vieš o aký žáner ide? (detektívka, vedomostný kvíz, telenovela a.i.)
3. Vieš ako môžeme programu prisúdiť žáner? Skús pomenovať jeho hlavné črty, (príbeh, hlavné postavy, spôsob spracovania).

Pri sledovaní televíznych programov sa divák stretáva s tou istou alebo podobnou postavou. Napríklad lekár je zobrazovaný ako rozvážny muž v bielom plášti, v okuliaroch, stojaci v operačnej miestnosti. V rôznych programoch ho chápeme úplne inak, napriek tomu, že je ako postava dosť podobný.

Zdroj: <http://www.scottkelbybooks.com/ddcs/downloads/doctor.jpg>

Pri sledovaní televízie si túto skutočnosť vôbec neuvedomujeme, no podľa typu relácie alebo programu vieme, ako máme takéhoto „muža v bielom“ chápať. Predstavme si lekára, ktorý vystupuje v televíznej publicistickej diskusnej relácii, televíznom spravodajstve, vo vybranej sérii, či seriáli z lekárskeho prostredia.

Lekár ako hosť v diskusnej relácii sa často vyjadruje k nejakej zdravotníckej téme, napríklad o výhodách očkovania či nebezpečenstva AIDS. Lekár pritom nemusí byť vôbec v bielom, no z titulku a z úvodného predstavenia moderátorom diskusie vieme, že ide o lekára, odborníka na danú problematiku. V televíznych správach vnímame hovoriaceho lekára ako dôležitý zdroj informácie, veríme mu, vidíme ho ako skutočného lekára. V seriáloch napr. americkom seriáli Pohotovosť stretávame viacero lekárov, vieme, že sú herci, no počas sledovania seriálu si to neuvedomujeme. Vnímame ich ako skutočných lekárov. V komediálnom seriáli taktiež vieme, že ide o hercov, no ich prehovory (repliky, činy a dialógy) neberieme až tak vážne. Uvedomujeme si, že ide o komédiu, niektorí „lekári“ sú nám tu smiešni, vieme, že v živote veci fungujú trocha inak. **To, ako máme program, príbeh a postavy vnímať nám určuje televízny žáner.**

Základným princípom delenia televíznych relácií je to, **či ide o zachytenie reality samej o sebe** (spravodajstvo, dokumenty) alebo **ide o príbeh, realitu vytvorenú človekom, o fikciu**. Sem patrí väčšina dramatických žánrov (filmy, seriály, inscenácie). Dramatické žánre sú výsledkom práce scenáristov, dramaturgov a režisérov. Príbehy sú písané autormi, nie životom samým. Tak je tomu napríklad pri prírodopisných seriáloch.

Otázky:

1. Ak sa chceš zabaviť, oddýchnuť si, ktoré televízne programy si vyberieš? Vieš o aký druh televíznych programov sa jedná?
2. Ktoré televízne programy budeš sledovať, keď chceš získať prehľad o najdôležitejších udalostiach dňa?

Čo je to teda televízny žáner a aké žánre poznáme?

Televízny žáner predstavuje nemenný a opakujúci sa typ programu so spoločnými črtami. Ide o podobu v obsahu, ale aj v tom, ako je obsah spracovaný. Napríklad v *detektívke* očakávame vždy nejaký zločin. Vieme, že zločin sa stane na začiatku filmu, potom prichádza kladný hrdina, policajt alebo detektív, ktorý vyšetruje a nakoniec prípad vyrieši, páchateľa zadrží.

Vo *vedomostných súťažiach* očakávame zasa moderátora, súťažiaceho alebo viacerých súťažiacich, lákavú výhru a sériu rôzne ťažkých otázok. Pri *športovom prenose* vieme, že pôjde o komentovaný priamy prenos alebo záznam z nejakého športového zápasu.

Televízne žánre rozdeľujeme podľa obsahu a spôsobu, akým tému zobrazujú. Pre vedomostnú súťaž je typický kvíz, *náboženské vysielanie* vysielala napríklad prenos zo svätej omše, *zábavný program* ponúka šou estrádu alebo talk šou, *spravodajstvo* je spojené s moderátorom a krátkymi šotmi, minireportážami z miesta, kde sa niečo deje (parlament, zasadnutie vlády, z ulice, trhoviska).

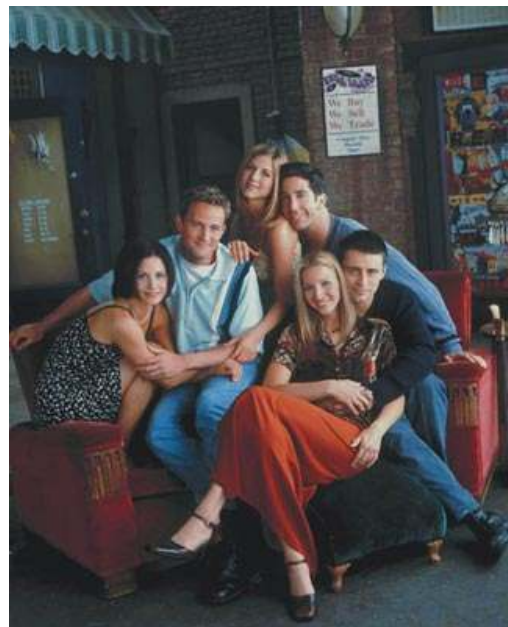
Úloha:

1. Skús vymenovať, čo očakávaš od nasledujúcich žánrov: *western, sitcom (situačné komédie), dokumentárny film, spravodajstvo, sci-fi, telenovela, reality šou, talk šou*. Čo sa bude diať (téma), aké postavy tu budú vystupovať, kde sa bude príbeh odohrávať? Svoje nápady spíš a informuj o nich spolužiakov. Môžete pracovať aj v dvojiciach

Priatelía je jeden z najpopulárnejších amerických sitcomov, ktorý vysielali aj slovenské televízie. Sitcom alebo situačná komédia je postavená na komických a vtipných dialógoch a situáciách, ktoré vznikajú v jednoduchom deji.

1. Sleduješ nejaký populárny sitcom?
2. Aké sú témy, ktoré riešia postavy v tomto seriáli?
3. Mení sa prostredie a hlavné postavy?
4. Skúste spoločne vymenovať hlavné znaky sitcomu.

Na čo nám žáner vlastne slúži?

Je pomocník, sprievodca, ako sa rýchlo vyznať v ponúkanom programe.

Len si predstavte, ako rýchlo dokážete rozoznať, čo ktorá televízia práve vysielala, keď prepínate diaľkovým ovládačom medzi kanálmi. Hneď viete, o čo ide, čo vysielajú. Či je to komédia, správy, šport alebo náboženská relácia. Keď uvidíme na obrazovke mapu Slovenska s označeniami teplôt vzduchu a usmiatu moderátorku, hneď vieme, že ide o predpoveď počasia. **Je to tak zaužívané, dohodnuté medzi televíziou a divákmi.** Správy o počasí by predsa mohol čítať moderátor ako súčasť bežných správ alebo by mohli byť len v titulkoch, bez moderátora. Takto sa to však ustálilo a väčšine to vyhovuje.

Napríklad v komikse sme zvyknutí na krátke vyjadrovanie postáv, v „bublínkach“. Komiksový obrázok „rozpráva“ dej príbehu.

Garfield, najlenivejší kocúr na svete. (Veci by mohli byť aj horšie.) Obrázok hovorí namiesto textu. Nie je treba veľa zbytočných slov, aby sme pochopili, že situácia, v ktorej sa Garfield vyskytol je zasa raz beznádejná.

<http://www.garfield.dk/garfield/GARF40.GIF>

Úloha:

Prines si na hodinu nejaký komiks. Skúste za sebou viacerí spolužiaci čo najpodrobnejšie nahlas opísať niekoľko políčok komiksového príbehu. Boli vaše predstavy o deji a okolnostiach úplne rovnaké, alebo sa odlišovali. Je možné podobne odlišne prerozprávať aj

podrobné zábery z dokumentárneho alebo prírodopisného filmu? Skúste vysvetliť prečo.

Ak porovnáme okienko komiksu s akčným filmom alebo dokumentárnym filmom, vidíme rozdiely. Komiks len naznačuje dej, ukazuje iba malú časť príbehu, prostredia, situáciu uvádza len v náznakoch. Iná je situácia pri rôznych druhoch dokumentárnych filmov. Pre ne sú charakteristické detailné, dlhé zábery, pozorovanie skutočnosti takej, aká je (napr. zábery na hniezdo, do ktorého samička prináša potravu pre mláďatká).

Vďaka poznaniu žánra nie je potrebné dlhé predstavovanie postáv alebo situácie, publikum rozpozná žáner a vie „ako sa dívať“. Napriek znalosti žánru zostáva príbeh nejasný, čo je podmienkou udržania pozornosti diváka.

Zapamätajte si!

Žánre vznikali postupne medzi tvorcami programov a ich divákmi. Diváci si postupne zvykli, že istý program má nejaké zákonitosti a tvorcovia ich ďalej používajú. Vďaka žánru je jasné ako treba čo vnímať, akú vážnosť je treba pripisovať dej, vieme, či ide o fikciu, teda príbeh vymyslený, alebo o realitu. Žáner uľahčuje spoluprácu, porozumenie medzi divákom a tvorcom. Sú to známe a nami prijímané pravidlá. Vieme, že v rozprávke vždy víťazi dobro nad zlom, no v spravodajstve alebo akčnom filme pomery až také ideálne nie sú.

Hlavné znaky televíznych žánrov

Divák pri častom sledovaní rôznych televíznych programov získal predstavu o televíznych žánroch. Hovoríme, že pozná **vzorce televíznych žánrov**. Je to očakávanie diváka, čo v danom filme, relácii alebo inom diele uvidí. Predstava sa týka najmä hlavných postáv a charakteru diela – o čom bude príbeh, kde sa bude odohrávať. Napríklad v rozprávke očakávame víťazstvo dobra nad zlom, nadprirodzené sily, vo westernoch kovbojov, indiánov, v detektívke zločin a bystrého detektíva, v sci-fi filmoch zasa vesmírne stanice a mimozemšťanov.

Medzi najdôležitejšie **znaky**, ktoré pomáhajú zaradiť televízny program do žánru, patria tieto:

- **Hlavná postava a vedľajšie postavy** – hlavná postava je jednotiaci prvok, ktorý prechádza počas seriálu rôznymi situáciami. Divák ju pozná, je jeho sprievodcom po deji. Má rôzne charakteristické vlastnosti. Napríklad ako Superman alebo Spiderman. Mnohokrát je magnetom pre divákov. Ak je hlavná postava kovboj, zrejme ide o western, ak je ňou Superman pôjde o sci-fi, policajný vlčiak Rex patrí zasa do krimi seriálu.

Spiderman alebo Superman sú typické príklady dominantných hlavných postáv. Zúčastňujú sa boja dobra a zla, ich výhodou sú špecifické vlastnosti, ktorými sa odlišujú od bežných ľudí. Mnohí z divákov by sa radi s nimi identifikovali a nadobudli podobné vlastnosti. Vlastnosti hrdinu sú kľúčové pre príbeh.

Zdroj: <http://stockimg.free.fr/wallpaperlinks/divx/cinema/spiderman.jpg>

V seriáli **Komisár Rex**

ako všetci vieme, nadpriemerne „inteligentný“ nemecký ovčiak z viedenskej kriminálky pomôže vyšetriť nový prípad, nezahynie, dobro nad zlom v závere určite zvíťazí. Nevieme však, ako k vylúšteniu záhady či chyteniu zlodca alebo vraha dôjde, akú lesť Rex pripraví svojmu ľudskému súperovi, očakávame humornú scénu so psom, no nevieme za akých okolností k nej dôjde.

Dej je dobre popísaný, takže aj keby ho nepoznali nie je problém.

Zdroj: http://tv.markiza.sk/?_ATAMAD71AFADAGAFADvOEOJOBauACAUAD21AnA9AyAtA8-A2-v2

- **Zápletky a situácie** udávajú charakter mediálnemu produktu. Príkladom klasických zápletek v detektívkach býva únos dieťaťa a žiadanie výkupného, vylúpenie banky alebo vražda. V telenovelách je to napríklad strata pamäti, hľadanie stratených rodičov po rokoch, odhalená manželská nevera a podobne. Televízne kvízy a súťaže zasa ponúkajú súbory otázok, ktorých správne riešenie prináša finančnú výhru. Súťažiacim sa stáva väčšinou človek z publika, ktorý splní určitú úlohu, alebo bol náhodne vyžrebovaný.
- **Témy** takisto významne rozhodujú o charaktere diela. Umelecky spracované aktuálne témy dnešnej doby (podnikanie, korupcia, manželské krízy, kriminalita, alebo pozitívne témy ako priateľstvo, rodina...) riešia buď filmy či seriály (inscenácie, skutočný príbeh) alebo spravodajské a publicistické žánre (spravodajstvo, talk šou, diskusná relácia, investigatívne – vyšetrojúce relácie). Témy poznáme aj iné, napríklad historické, sci-fi a pod.
- **Kľúčové symboly** sa vyskytujú v daných žánroch. Uvedieme niekoľko príkladov. Vo westerne sú to kone a koľty, v sci-fi sú to kozmické lode a vesmírne stanice, historické filmy sú známe výpravnými scénami plných bojovníkov v dobových kostýmoch a podobne (Trója, Gladiátor).

Úlohy:

Vytvorte štvorčlenné skupiny. Rozdeľte si prácu v skupine tak, aby každý vyriešil jednu z nasledovných úloh.

1. Z televízneho programu vypíš niekoľko známych programov (relácií) a určí ich žáner. Vyber z nich taký program, kde vieš vopred vymenovať jeho charakteristické prvky. Kto je hlavná postava a aké sú vedľajšie postavy?
 - a) Dá sa predpokladať, kde sa bude príbeh odohrávať?
 - b) Skončí sa príbeh zle alebo dobre?
 - c) Aká bude asi zápleтка? Čo budú postavy riešiť?
 - d) Akým spôsobom dôjde k vyriešeniu? Je tento spôsob riešenia podobný v každej časti?
 - e) Používa hlavná postava nejaké charakteristické predmety? (napr. oblečenie, doplnky, automobil...)
2. Podobne sú rovnaké prvky typické aj pre iné seriály: Derrick, McGuyver, Superman, Komisar Rex, Medicopter, Pohotovosť, Beverly Hills 90210, James Bond. Poznáš tieto seriály? Vymenuj iné. Aké sú typické prvky v seriáloch, ktoré si vymenoval/a?
 - a) Čo je v každom dieli seriálu rovnaké?
 - b) Čo sa v jednotlivých epizódach mení?
3. Vymenuj kľúčové symboly, ktoré sú typické pre daný televízny žáner.
4. Pokús sa vytvoriť stručný scenár ďalšej časti tvojho obľúbeného televízneho programu (napr. televízneho seriálu). Zachovaj však pravidlá, ktoré sa používali v predošlých častiach (postoje hlavných postáv, prostredie, téma, zápleтка, spôsob riešenia zápletky).

Otázky:

1. **Sleduješ radšej seriál, kde vieš predpokladať mnoho vecí alebo filmy, v ktorých sa stretávaš s jedinečným príbehom, novou postavou, novým prostredím?**
2. **Zápletky ktorých televíznych žánrov máš najradšej?**

Zapamätajte si!

Každý televízny program je možné začleniť do určitého žánru. Medzi najdôležitejšie znaky, ktoré nám pomôžu určiť žáner, sú hlavná postava a vedľajšie postavy, záplecky a situácie, témy, kľúčové symboly.

Na zopakovanie:

1. Pracujte vo viacerých skupinách. Spracujte krátky námet na ďalší diel

seriálu Simpsonovci a V siedmom nebi. Pracujte tak, aby ste neporušili už jestvujúce žánrové konvencie a vzorce. Použite hlavné postavy, navrhните príbeh, popíšte jeho záver a zachovajte obvyklé postoje a správanie jednotlivých postáv tak, ako ho poznáte zo sledovania v televízii. Rozdeľte si postavy a skúste rozohrať príbeh. Konajte tak, akoby konali postavy.

Úlohy na doma:

1. Prines si na hodinu filmové plagáty a fotografie z televíznych časopisov.
2. Vyber si z domácej videotéky televízny film (napr. sci-fi, rozprávku, komédiu, triler). Hľadaj znaky, ktoré charakterizujú daný žáner. Prines na hodinu videoukážky a demonštruj na nej tvoju prácu.

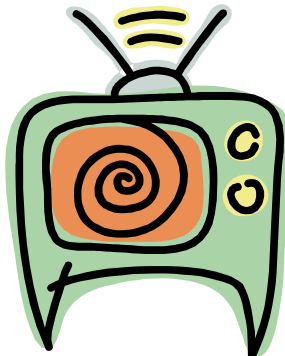
Literatúra:

1. BURTON, Graeme – JIRÁK, Jan. 2001. Úvod do studia médií. Brno : Barrister and Principal, 2001.
2. FISKE, John. 1990. Television Culture. London : Routledge, 1990.
3. HOCHÉLOVÁ, Vlasta. 2001. Slovník novinárskej teórie a praxe. Nitra : UKF, 2001.
4. POSTMAN, Neil. 1999. Ubavit se k smrti. Veřejná komunikace ve věku zábavy. Praha : Mladá fronta, 1999.
5. RANKOV, Pavol. 2002. Masová komunikácia. Masmédiá a informačná spoločnosť. Levice :Koloman Kertész Bagala L.C.A. Publishers Group, 2002.

© Štátny pedagogický ústav. Spracoval Mgr. Marián Matyáš (FMK UCM v Trnave) a doc. Viera Gažová, CSc. (FF UK v Bratislave), marec 2005.

Ako sa tvorí televízna relácia?

Televízna dramaturgia

1. Všimol/la si si niekedy v titulkoch v závere televíznej relácie, aká redakcia pripravila program, ktorý si sledoval/la?
2. Skús vymenovať, ktoré ďalšie redakcie ešte poznáš. Podľa čoho sa rozdeľujú?
3. Aké druhy programov jednotlivé redakcie pripravujú?

Televízia ponúka rozmanité typy programov určené rôznym divákom, každý si môže nájsť niečo pre seba. Keďže paleta programov je široká, pracovníci televízie sa špecializujú na jednotlivé druhy – typy programov. Televízia sa preto delí na menšie oddelenia alebo **redakcie**. Sú to napríklad redakcia spravodajstva a publicistiky, redakcia vysielania pre deti a mládež, redakcia športu, redakcia dramatického vysielania, či redakcia zábavného vysielania.

Každá televízia má **typovú vysielaciu štruktúru**, čo je vlastne celoročný plán vysielania. Ten ešte nie je úplne konkrétny, iba rozdeľuje koľko hodín akých typov programov bude televízia v roku vysielat'. Koľko hodín zábavy, koľko hodín športu, koľko spravodajstva a podobne. Jej tvorcami sú dramaturgovia. Redakcie si podľa typovej vysielacej štruktúry plánujú už svoje konkrétne programy. Naplánujú si najmä približné počty hodín, ktoré musia vyrobiť, rozpočty, načrtnú, aké druhy relácií budú tento rok pripravovať. Ide o **dramaturgický plán**. Jednotlivé relácie sa v priebehu roka pripravujú do vysielania. Ako ale taká relácia vlastne vzniká? Kto sa na nej podieľa a čím?

Čo je to dramaturgia?

Najjednoduchšie to pochopíme, ak si povieme, čo televízny dramaturg robí.

Zapamätajte si!

Televízny dramaturg vyhľadáva témy a autorov, s ktorými spolupracuje na vzniku nových programov. Dramaturg musí mať v problematike prehľad, a preto neustále sleduje domácu i zahraničnú tvorbu, mapuje, aké programy pripravujú zahraničné alebo domáce konkurenčné televízne stanice. Okrem tejto trocha špiónskej práce dramaturgovia hodnotia predkladané námety, dozerajú na ich televízne spracovanie, zostavujú spomínané plány vysielania, tzv. dramaturgické plány, ktoré sa nakoniec premenia na televízne vysielanie, ktoré všetci poznáme z televíznych obrazoviek.

Úloha:

1. Zisti programovú štruktúru vybraných televíznych staníc (napr. STV 1, STV 2, Markízy, JOJ) za jeden týždeň. Navzájom ich porovnaj, všimaj si podobnosti. Čo z toho možno vyvodíť?

Od nápadu k scenáru...

1. Poznáš profesie zachytené na obrázku? Pokús sa odhadnúť a porozprávaj, čo je úlohou každej profesie, ktorá je zobrazená.
2. Skús vymenovať, ktoré ďalšie profesie sú potrebné pre vznik televíznej relácie alebo filmu.
3. Vieš, čo je to scenár a na čo sa používa?

Zdroj: <http://www.occ.cccd.edu/departments/instruction/arts/FV/GRAPHICS/TVSTUDIO.GI>

Televízia sa delí na rôzne oddelenia, ktoré sme nazvali redakciami. Každá takáto redakcia má na čele **šéfredaktora alebo šéfproducenta**, ktorý ju riadi. Šéfredaktor má zasa okolo seba tím ľudí, ktorý pripravuje obsah relácie. Hlavnou súčasťou tímu sú redaktori, ktorí v niektorých redakciách zastávajú vlastne funkciu **dramaturgov**. Títo ľudia poznajú rôznych autorov – **scenáristov**. Scenáristi buď sami tvoria, teda píšú vlastné televízne relácie, alebo upravujú do podoby televízneho diela hotové literárne predlohy – napríklad poviedky, romány a podobne. Autor prinesie najprv stručný **námet**

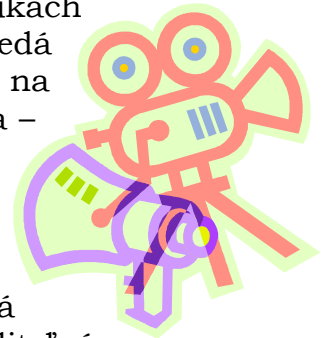
– trochu rozpracovaný nápad na posúdenie dramaturgovi. Ak sa nápad prijme, dá sa obyčajne autorovi napísať aj **scenár**. Ten už v časovom slede opisuje a predpisuje jednotlivé scény (tzv. obrazy – napr. ihrisko), ako aj dialógy postáv pre hercov. **Dramaturg číta scenár a dozerá na to, aby relácia nebola nudná, aby mala spád, navrhuje úpravy, dopĺňa nápady.**

Realizácia scenára je v ďalšej fáze takmer výlučne v rukách výrobného štábu, na čele ktorého stojí **režisér**. Ten zodpovedá za všetko, čo sa „na pláci“, teda pri natáčaní v štúdiu, na scéne pred kamerou udeje. Zodpovedá za realizáciu scenára – literárnej (písomnej) predlohy. Režisér sa so svojim štábom snaží pretlmočiť myšlienky autora scenára do audio-vizuálnej reči.

V priebehu nakrúcania televíznych relácií ako aj pri vysielaní naživo, režisér sedí „v réžii“, čo je presklená miestnosť susediaca so štúdiom, z ktorej vydáva neviditeľné pokyny moderátorom, (zväčša vysielateľkou) prípadne hercom, prepína kamery, ktoré má v štúdiu rozostavené tak, aby každá ponúkala rôzny uhol pohľadu na scénu.

V prípade, že sa nenakrúca v štúdiu, riadi režisér nakrúcanie na mieste v exteriéry. Napr. prenos z hokejového štadióna, nakrúcanie šou v športovom centre a pod.

Režisér taktiež sleduje čas a **bodový scenár** (v časovom slede zoradený opis toho, čo sa stane – napríklad: kedy a čo povie moderátor), vydáva inštrukcie, ktorými spomaľuje alebo zrýchľuje dianie na scéne, v štúdiu.

Televízne štúdio je vybavené viacerými kamerami, čítacím zariadením, osvetľovacou technikou a mikrofónmi. Celé dianie sleduje z réžie režisér, ktorý usmerňuje priebeh.

Zdroj: http://www.wcpo.com/wcpo/tour/img/studio_1.jpg,

Otázky:

1. Zúčastnil/la si sa niekedy natáčania televíznej relácie v štúdiu alebo živého televízneho vysielania? Ako prebiehalo natáčanie? Podel sa so svojimi zážitkami so spolužiakmi.
2. Ktorá z fáz prípravy televíznej relácie sa ti najviac páčila a prečo?

Ďalšou dôležitou profesiou je **strihač**. Strihač je zodpovedný za strih. Strih je spôsob, akým sú za sebou radené rôzne televízne obrazy odlišnej veľkosti, ktoré napokon v celku dávajú zmysel.

Predstavme si krátky spravodajský šot v televíznych novinách, ktorý hovorí o tom, že zlacnel benzín. Odmyslime si nateraz spravodajský komentár a hovorme len o obraze. Strihač dostane do strižne natočený materiál napríklad z reportáže na čerpacej stanici. Z neho zostaví akýsi rad rôzne dlhých záberov, ktoré budú ilustrovať dominantnú správu. V správe bude informácia o zlacnení benzínu. Radenie záberov by mohlo vyzeráť napríklad takto: Záber na dlhý rad stojacich áut na čerpacej stanici, záber na pumpu, detail na čerpací stojan, kde vidieť digitálne svietiaci údaj o terajšej cene, záber na tankujúceho vodiča, prípadne detail na tankovaciu pištoľ vloženú do otvoru nádrže. Potom príde záber na redaktorku stojacu pred čerpacou stanicou, ktorá prečíta do kamery pripravený príspevok.

Strih dáva obrazom logiku a význam pre diváka. Redaktori reportáží musia mať natočené množstvo dobrých záberov, z ktorých vyberajú tie najlepšie. Pri filme spolupracuje strihač v strižni s režisérom, kde spolu rozhodujú, ktoré zábery použijú.

Ďalšou profesiou je **produkčný**. Mnohí nerozlišujú medzi slovami producent a produkčný. Medzi ich prácou je však veľký rozdiel. Produkčný je vlastne vedúci výroby a zodpovedá za všetko, čo je potrebné zabezpečiť, aby sa mohla nerušene uskutočniť výroba relácie alebo filmu. Zabezpečuje techniku potrebnú na natáčanie, koordinuje televízny alebo filmový štáb, uzatvára zmluvy s účinkujúcimi, má na starosti dopravu, zabezpečuje divácky komparz .

Producent je zasa človek, ktorý zhromažďuje prostriedky na výrobu filmu (financuje ho). Je to vlastne človek, ktorý stojí na počiatku vzniku filmu a nesie aj riziko, že film bude neúspešný a nezarobí si na seba.

Zvukár je prítomný pri natáčaní, sleduje (počúva) záznam zvuku a dbá na jeho kvalitu. Zvukár zabezpečuje tzv. **postsynchrón**, čo je dnes najbežnejší spôsob ozvučovania filmu. Znamená to, že zvuk sa nenakrúca reálne pri natáčaní obrazu, ale dodáva sa do filmu dodatočne v štúdiu. Predchádza sa tak rôznym nechceným ruchom a šumom z prostredia. Zvukári majú

vybudované rozsiahle zvukové a ruchové banky, uložené v počítačoch, ktoré poskytnú mnohokrát pre film lepší zvukový efekt, než by bolo možné nahráť na mieste nahrávania. Natočený filmový materiál sa tak dodatočne v štúdiu ozvučí. Zvukár dodá napríklad zvuk zatvárajúcich sa dverí, štartovanie auta, klopkanie topánok po dlážke pri chôdzi. Zvukár v štúdiu sleduje kvalitu zvuku, upravuje ju, prípadne mixuje a pridáva hudbu, dodáva relácii jej zvučku, prípadne nahráva hudobné pozadie.

Osvetľovač musí vytvoriť takú svetelnú atmosféru a také množstvo svetla, aké je potrebné pre vytvorenie kvalitného obrazového záznamu. Osvetľovač musí vedieť ako svetelné zdroje umiestniť, aby neboli tváre „prepálené“, čo znamená príliš svetlé, neprirodzené.

V štúdiu má k dispozícii rôzne reflektory. Pri nahrávaní televíznej relácie, filmu v exteriéroch musí vyriešiť náročné úlohy a zvládnuť zložité podmienky. Napríklad pri nahrávaní prírodopisných filmov, pod vodou či na rôznych nedostupných miestach, kde chýba zdroj elektrickej energie, musia filmári nahradiť elektrický prúd z vlastného zdroja.

Maskér alebo častejšie maskérka je človek, ktorý pripravuje hercov, moderátorov, hostí a iných účinkujúcich na ich vstup pred kamery, do žiary reflektorov. Hlavnou úlohou je upraviť účinkujúceho, zatiaľ čo jeho prípadné kozmetické nedostatky na tvári, ktoré by pôsobili neesteticky a napudrovať kožu, aby sa svetlo silných reflektorov neodrážalo a účinkujúci sa neleskli.

Moderátor je kľúčová postava v televízii. Je tvárou, ktorú si človek automaticky spája s danou reláciou a televíziou. Je to často mediálna hviezda, celebrita. Jeho úlohou je moderovať – viesť diskusiu a prezentovať, čo mu pripravil celý štáb ľudí (napr. rôzne raňajšie vysielania), alebo si sám vytvoril. Keď je sám autorom relácie, nachádza témy, píše scenár, dáva tipy na hostí a podobne. Moderátor by mal pôsobiť profesionálne, esteticky, mať správnu výslovnosť, poznať výborne gramatiku, mať širokú slovnú zásobu, schopnosť zahrať veci bez prípravy a zvládnuť neočakávané. Tiež sa musí dokázať orientovať v problematike, ktorú moderuje. Preto sa musí na svojho hosťa, prípadne tému dobre pripraviť, získať si množstvo informácií.

Moderátor používa pri čítaní zariadenie, ktoré sa nazýva čítačka. Je umiestnené na kamere tak, aby sa moderátor mohol pozeráť priamo do kamery a pri tom čítať text. Používa sa najmä pri spravodajských reláciách, kedy by bolo nemožné naučiť sa zložitý a dlhý text naspamäť.

<http://www.tasc.ac.uk/news/images/TV%20STUDIO%20BSA.jpg>,

Úloha:

1. Zúčastnite sa exkurzie do vybranej televízie a podľa možnosti natáčania nejakej televíznej relácie. Požiadajte odborníkov v televízii, aby vám vysvetlili, v čom spočíva ich práca. Čo nové ste sa dozvedeli?

Zapamätajte si!

Televízia sa delí na menšie oddelenia alebo redakcie špecializované na určité druhy programov, ktoré vyrábajú a vysielaajú pre televíznych divákov. Prípravy televíznej relácie sa zúčastňuje tím odborníkov: televízny dramaturg, scenárista, producent, produkčný, režisér, kameraman, zvukár, osvetľovač, maskér, moderátor. Každá z týchto profesií má veľký význam, bez nej by nebolo možné vyrobiť televízne programy.

Produkcía a distribúcia televízneho programu a filmového diela

1. Vieš vysvetliť, čo znamenajú cudzie slová produkcia a distribúcia?
2. Čo konkrétne si predstavíš, keď počuješ, že filmy sa produkujú a distribuuujú?

Výroba televízneho programu má veľa spoločného s výrobou (**produkciou**) filmového diela, ale sú tu aj odlišnosti. O výrobe televíznej relácie sme si mnohé už povedali. A ako vzniká film? Predstavme si napríklad hocijaký film hollywoodskej produkcie.

Na počiatku vzniku filmu stojí rozhodnutie **producenta**, ktorý film financuje. Producentom môže byť jedinec (niekedy to býva napríklad známy herec, ktorý si pripraví a zaplatí film na mieru pre seba napr. M. Douglas alebo S. Seagal). Producentom však môže byť aj *inštitúcia*, napríklad súkromná alebo verejnoprávna televízia.

Ďalším využívaným spôsobom produkcie filmu je **koprodukcia**. Čo to znamená a prečo sa to robí? Odpoveď je jednoduchá. Výroba filmu je veľmi drahá. Náklady, teda **rozpočet** filmu sa pohybuje v desiatkach miliónov korún. Pri koprodukcii vkladajú do natáčania financie viaceré strany. Znižuje sa tak riziko, že si film nedokáže na seba zarobiť (pozrie si ho málo ľudí). Ak sa napríklad spoja tri televízie - slovenská, česká a poľská a natočia spoločne film (samozrejme, že film vyrobia v rôznych jazykových verziách alebo s titulkami), zvýši sa tiež počet ľudí, ktorí si film môžu prísť do kín pozrieť. Zvýši sa tak návratnosť investovaných finančných prostriedkov do nakrúcania. V koprodukčných filmoch hrajú herci rôznych národností. Je to práve preto, aby bol film zaujímavý v každej krajine, ktorá sa na jeho nakrúcaní spolupodieľa.

Celkovo možno povedať, že výroba televíznej relácie je lacnejšia ako výroba filmu a tiež trvá kratšie. Jednoduchší je aj spôsob spracovania televíznej relácie. Napr. televízna inscenácia je natočená v minimálnom množstve odlišných prostredí, v ateliéri a naopak celovečerný hraný film má množstvo exteriérov a nákladných, výpravných scén.

Ako sa k nám dostane zahraničný film či televízny seriál?

Rozdiely medzi filmom a televíznou reláciou či programom sú v **distribúcii**. Televízia rozširuje svoje programy sama vo svojom vysielaní, prípadne môže svoje úspešné programy predať iným vysielateľom. Napríklad na rôznych zahraničných veľtrhoch rôzne televízie predávajú svoje programy. Produkčné spoločnosti (alebo televízie) predávajú aj tzv. **licencie na programy**.

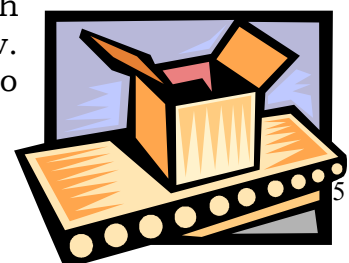
Napríklad súťaž Milionár je licencovaný program, ktorý vysielajú mnohé komerčné televízie po celom svete.

Licencia predpisuje pravidlá, štúdiový dizajn, zvučku a podobne, no jednotlivé krajiny si podľa tohto „receptu“ nakrútiť súťaž doma, s domácim moderátorom, otázkami, súťažiacimi a podobne.

Tvorcovia filmov hotové diela (kópie filmu) ponúkajú na trh prostredníctvom veľkých **distribučných spoločností**, ktoré majú svoje siete po celom svete. Tie organizujú niekoľkokrát do roka významné **prehliadky filmov**, obvykle pri príležitosti rôznych filmových festivalov, kde sú pozývaní zástupcovia súkromných aj verejnoprávnych televízií, ktorí si takto robia výber filmov. Tam sa uzatvárajú zmluvy o kúpe tzv. **vysielacích práv**, ktoré oprávňujú vysielanie filmu na našom území.

Bohatšie a väčšie televízie môžu nakúpiť kvalitnejšie a známejšie filmy. Čím sú filmy staršie, tým je ich cena nižšia. Preto sú chudobnejšie televízie plné starších filmov s minimom premiér.

Taktikou distribučných spoločností pri predaji je tvorba **balíkov**. Aby mali zabezpečený odbyt aj menej úspešných a známych filmov, predávajú ich v balíkoch spolu s tzv. **blockbusters**, teda kasovými trhákmi. V praxi to

znamená, že kúpou práva na odvysielanie atraktívneho filmu so známou filmovou hviezdou v hlavnej úlohe s ňou získate aj práva na odvysielanie niekoľko ďalších menej úspešných diel (niekedy aj s tým istým hercom v hlavnej úlohe).

Otázky:

1. Ktoré národné alebo medzinárodné prehliadky filmov poznáš?
2. Vymenuj nejaké licencované programy, ktoré sa vysielajú na našich televíznych obrazovkách.

Úloha:

1. Vypíšte v triede súťaž o najlepší námet na scenár dokumentárneho, prípadne hraného filmu, alebo pre tinejdžerskú reláciu. Vypracujte v skupinkách a odprezentujte námet diela, ktoré by ste navrhli na sfilmovanie, resp. natočenie.

Zapamätajte si!

Produkcia (výroba televíznej relácie) je nákladná. Najdrahšia pre televíziu je výroba vlastných relácií, najmä televíznych filmov, inscenácií. Televízie preto nakupujú od produkčných spoločností alebo iných televízií hotové zahraničné programy, alebo tzv. licencie na programy. Získajú tak nápad na televíznu reláciu, pravidlá, ako ju vyrobiť. Podľa tohto kúpeného „receptu“ si potom televízia program natočí doma napr. s domácim moderátorom, súťažiacimi a pod. Napríklad STV získala licenciu na vysielanie úspešnej reality šou Slovensko hľadá SuperStar.

Na zopakovanie:

1. Ako sa volá človek, ktorý v televízii vymýšľa nové programy a relácie a ich obsah?
2. Za čo je zodpovedný dramaturg v televízii?
3. Vymenuj všetky profesie, ktoré sa musia podieľať na príprave nejakej detskej štúdiovej relácie alebo vedomostného kvízu.
4. Na čo slúžia tzv. vysielacie práva?
5. Ako funguje predaj filmov v balíkoch? Prečo sa to deje práve takto?
6. Prečo k nám prichádzajú zahraničné filmy s oneskorením?

Literatúra:

1. DROBKA, P.: Produkcia hraných filmov. Bratislava : Petrus, 2004.

2. DWORAK, E.: Televízna dramaturgia. Bratislava : STV a VŠMU, 2000.
3. GINDL-TATÁROVÁ, Z.: Umelecké filmové dielo a komercia z hľadiska praktickej dramaturgie. Bratislava : VŠMU, 2000.
4. JASSINGER, A.: Marketing a jeho uplatňovanie vo filmovom podniku. Bratislava : VŠMU, 1996.
5. JASSINGER, A. - NIŽŇANSKÝ, P.: Finančný manažment filmového podniku. Bratislava: VŠMU, 1998
6. Encyklopédia filmu. Bratislava : Obzor, 1993.
7. MONACO, J.: Jazyk filmu. Znaký a syntax. Slovník filmovej teórie I. Praha : Český filmový ústav, 1991
8. Ilustračné obrázky ClipArt na lokalite Microsoft Office Online

© Štátny pedagogický ústav: Spracoval Mgr. Marián Matyáš (FMK UCM v Trnave) a doc. Viera Gažová, CSc. (FF UK v Bratislave), marec 2005.

Druhy programov pre deti a mládež v televízii

Aké programy ponúkajú verejnoprávna a súkromné televízie pre deti a mládež?

Zdroj: <http://www.stv.sk/tvprogram1.php>

1. Podľa čoho si vyberáš programy, ktoré sleduješ?
2. Ktorá televízia vysiela najviac tvojich obľúbených programov? Čím ťa oslovia takéto relácie?
3. Vymenuj tvoje najobľúbenejšie televízne programy, ktoré sú určené pre tvoju vekovú kategóriu.

Verejno-právna televízia STV a komerčné televízie ako Markíza a JOJ vysielať aj programy, ktoré sú špeciálne určené pre deti a mládež.

Ide o rôzne filmy, seriály, výchovno-vzdelávacie programy, zábavné, zábavno-súťažné programy, rozprávky, hudobné relácie – hitparády.

Špeciálne sa takéto typy programov vysielať cez víkend v dopoludňajších hodinách. Ide o tzv. detské bloky.

Slovenská televízia ako verejnoprávna televízia, je televíziou, ktorá má zo zákona vysielať programy pre všetkých ľudí, aj pre deti a mládež. Najviac programov pre vašu vekovú kategóriu by ste mali nájsť práve v tejto televízii. Takéto programy by mali pozitívne na vás vplývať – rozvíjať vaše poznanie alebo formovať vaše správanie. Tieto programy by mali byť kvalitnejšie a hodnotnejšie ako v súkromných televíziách.

Súkromné televízie ako Markíza, JOJ na rozdiel od verejnoprávnej televízie nemusia vysielať programy pre všetky skupiny ľudí. Súkromné televízie, alebo inak aj komerčné si musia na svoju existenciu zarobiť z reklamy. Preto ponúkajú programy, ktoré priťahujú čo najviac divákov. Čím je sledovanosť televízie vyššia, tým má viac reklamy a väčší zisk. Ale aj ona vysiela programy pre deti a mládež, ktoré však prevažne netvorí sama, ale ich nakupuje. Preto sa stretávame v televízii so zahraničnými najmä americkými programami pre deti a mládež.

Úloha:

1. Zaznač do tabuľky päť druhov televíznych programov, ktoré najradšej sleduješ. Porovnaj tvoje údaje s ostatnými spolužiakmi.

Vyhodnoťte výsledky za triedu. Ktoré druhy televíznych programov patria medzi vaše najobľúbenejšie? Všimnite si, koľko z vás radi pozerajú programy určené pre deti a mládež.

2. Sprav prieskum medzi žiakmi z ostatných tried v škole o tom, ktoré programy v televízii najradšej sledujú. Zaznač ich do tabuľky. Vyhodnoťte výsledky. Ktoré druhy televíznych programov patria medzi najobľúbenejšie na škole?

Programy	Ja	Ostatní chlapci v triede spolu	Ostatné dievčatá v triede spolu	Všetci v triede spolu	Všetci v škole spolu
Komediálne filmy					
Reality šou					
Rodinné seriály					
Zábavné relácie					
Súťažné relácie					
Kriminálne filmy a detektívky					
Akčné filmy					
Dobrodružné a romantické filmy					
Sci-fi filmy					
Strašidelné filmy a horory					
Rozprávky					
Športové relácie					

a prenosi					
Spravod. a publicistické relácie					
Hudobné programy					
Dokumentárne filmy					
Správy					
Výchovno-vzdelávacie programy pre deti a mládež					
Iné programy špeciálne určené pre deti a mládež					
Reklama					

Už sa ti stalo, že si v televíznej relácii našiel radu, ako sa máš správať v nejakej konkrétnej situácii?

Medzi najvýznamnejšie programy pre deti a mládež patria výchovno-vzdelávacie relácie, niekedy označované ako edukatívne.

Výchovno-vzdelávacie relácie nám umožňujú poznávať skutočnosť, rôzne javy a udalosti. Z takýchto programov sa dozvieme niečo nové z oblasti spoločenského, prírodného, kultúrneho, historického života a iných oblastí. Slovenská televízia a iné televízie vysielajú programy pre rôzne skupiny detí a mládeže od škôlkarov, školákov až po stredoškolákov. Pre tých menších sú to napríklad: Gombík, Gombička. Tiež sem patria rôzne filmy pre deti, ktorých cieľom je niečo naučiť.

Medzi edukatívne relácie s prvkami zábavy patria tiež **vedomostno-súťažné relácie**. To sú relácie, ktoré preverujú vedomosti detí ako súťažiacich. Súťažiaci odpovedajú na otázky, ktoré im kladie moderátor. Za správne odpovede získavajú nakoniec ceny. Relácie tohto typu sú podobné ako Milionár pre dospelých. Na STV to bol Super kvíz junior.

Talk šou pre deti a mládež by sme mohli tiež označiť ako edukatívnu reláciu, hoci je tiež samostatným žánrom. Účinkujúci – zväčša deti alebo mladí ľudia diskutujú spolu o nejakom zaujímavom probléme. Môžu vyjadriť svoje názory a porovnávať ich medzi sebou alebo s dospelými (moderátormi, či odborníkmi v štúdiu).

V súčasnosti sa vysielala talkšou iba pre teenagerov na STV s názvom Lúskanie.

*Medzi relácie pre deti, kde sa veľa dozviete, patria detské správy. Ide o týždenné obrazové **spravodajstvo pre deti**. Moderátormi a redaktormi sú*

deti a účinkujú tiež najmä deti. Táto relácia má podobnú štruktúru aj formu ako správy pre dospelých.

Úlohy:

1. Pozrite si jedno vydanie detských správ a analyzujte:
 - a) aké témy boli spracované?
 - b) ako boli témy za sebou usporiadané?
 - c) čo robili moderátori a redaktori?
2. Skúste porovnať vydanie správ pre dospelých a správ pre deti. V čom sa od seba líšili?
2. Rozdeľte sa do skupín a skúste vytvoriť scenár vlastných detských správ podobne, ako ste videli v STV. Scenár môžete aj zrealizovať a zahrať sa na moderátorov, redaktorov a účinkujúcich.

Zábavné a zábavno-súťažné relácie sú také, ktorých cieľom je zabaviť vás. Moderátori (najčastejšie sú dvaja) vytvárajú komické situácie, vtipne sa vyjadrujú. Niekedy využívajú aj bábky, len aby mladších divákov rozosmiali. Typické pre tieto „štúdiové“ relácie sú súťaže medzi družstvami, či jednotlivcami v rôznych disciplínach, na ktorých čaká odmena. V štúdiu sa nachádzajú aj diváci, ktorí sú zväčša roztľieskavačmi pobádaní k povzbudzovaniu súťažiacich. Niekedy je súčasťou týchto programov aj súťaž s televíznymi divákmi, ktorí tiež môžu získať výhru, pokiaľ sa zapoja. Medzi takéto relácie patria napríklad Superchyty na STV, pre menších Bábovka, Elá hop a pod.

Hudobné relácie, čiže hitparády prinášajú videoklipy spevákov či hudobných skupín a tiež informácie o nich. Moderátorom je zväčša známa osobnosť. Diváci – zväčša deti a mládež zostavujú rebríček najúspešnejších videoklipov tým, že hlasujú. Medzi takéto relácie patrí XXL a Deka hity.

Tieto relácie nie sú určené pre vašu vekovú kategóriu. V niektorých videoklipech sa totiž nachádzajú vzory správania, ktoré nie je vhodné napodobňovať – napr. náznaky sexuálnych scén, vyzývavé postoje. Sú tu odhaľované intímne stránky človeka, ktoré by si mal chrániť tak, že sa bude hanbiť ich odkrývať.

Otázky:

1. Ktoré zábavné relácie poznáš?
2. Zúčastnil/a si sa už takejto relácie, či už v publiku alebo ako účinkujúci. Porozprávaj, ako sa uskutočňovalo natáčanie takejto relácie.
3. Prečo si myslíš, že sa vysielajú programy pre deti najmä v sobotu a v nedeľu dopoludnia?
4. Myslíte si, že je v televíziách dostatok programov pre vás?

Úlohy:

1. Zmapuj typy programov pre deti tvojej vekovej skupiny vo verejnoprávnej a komerčnej televízii, ktoré vysielajú za jeden týždeň. Ako pomôcku použi televízny program alebo internetové stránky televíznych staníc.
Porovnaj, ktorá televízia prináša najviac programov pre deti tvojej vekovej skupiny. Aké sú závery?
2. Ktorá televízia ponúka najviac programov pre deti vôbec? Opäť porovnaj programovú štruktúru televízií v priebehu jedného týždňa.

Zapamätajte si!

Výchovno-vzdelávacie relácie určené deťom vás naučia, ako máte chápať veci okolitého sveta, s ktorými sa každodenne stretávate, alebo o nich počúvate.

Často vám relácie tohto druhu ponúkajú vzory správania, riešenie rôznych situácií, ktoré môžete napodobniť, alebo máte odmietnuť.

Ako sú označené televízne programy?

1. Odkiaľ vieš, ktoré televízne programy sú určené pre teba, alebo ich môžeš sledovať?
2. Pozri si výber z programov Televízie JOJ a Slovenskej televízie a urči, ktoré programy sú určené pre teba a ktoré nie? Pouvažuj, prečo je tomu tak.

Casper (49)

Animovaný seriál.

STV: Sobota, 8.30

Čierny rytier

Dobrodružná komédia.

Jamal Walker je fascinovaný históriou. Svoju prácu berie smrteľne vážne a ako správny nadšenec verí v zázraky. Jedného dňa pri čistení kanálu nájde tajomný náhrdelník, ktorý ho preniesie v čase do roku 1328. Práve v tom čase mali poddaní veľké problémy s krutou vládou svojho kráľa. Oveľa lepšie by bolo, ak by im vládla kráľovná Victoria. Spolu s Jamalom sa pokúsia presadiť svoj zámer. No a ako to už v takých prípadoch chodí, Jamal zohrá vo Victoriinom živote nezastupiteľnú úlohu...

STV: Sobota, 16.55

Superchyty

Športovo-zábavná súťaž pre deti staršieho školského veku

STV: Sobota, 8.48,

Pokémon (158)

Desaťročný chlapec Ash má veľký sen - chce sa stať pánom virtuálnych postavičiek a príšeriek - Pokémonov. Japonský animovaný seriál.

JOJ, denne, 18.55

Vyvolení 2

Obyvatelia luxusnej vily žijú 24 hodín pod dohľadom kamier.
JOJ, sobota, 22.10

XXL

Hudobná relácia s videoklipmi
STV: Sobota: 12.15

Určite ste si už pri sledovaní televíznych programov všimli označenia, ktoré sa nachádzajú v rohu televíznej obrazovky. Tieto označenia vyjadrujú **pre akú vekovú skupinu divákov sú programy vhodné a v akom vysielacom čase sa smú vyselať.**

Zeleným „macíkom“ sa označujú programy, ktoré sú priamo určené pre detského diváka (do 12 rokov). Tieto programy sa vysielajú v čase vysielania určeného najmä pre detského diváka v rámci detského bloku, detského vysielania.

Označenie, ktoré sa skladá z **červeného** poľa a uprostred sa nachádza tvár s mimikou znechutenia a číselné označenie 7. Programy tejto kategórie sú nevhodné pre všetkých, ktorí sú mladší ako 7 rokov. Takéto programy sa vysielajú do 22.00 hod. s výnimkou časov určených detskému divákovi.

Označenie, ktoré sa skladá z **červeného** poľa. Uprostred sa nachádza tvár s mimikou znechutenia a číselné označenie 12. Programy tejto kategórie sú nevhodné pre všetkých, ktorí sú mladší ako 12 rokov. Takéto programy sa vysielajú do 22.00 hod. s výnimkou časov určených detskému divákovi.

Označenie, ktoré sa skladá z **červeného** poľa, uprostred sa nachádza tvár s mimikou znechutenia a číselné označenie 15. Programy tejto kategórie sú nevhodné pre všetkých, ktorí sú mladší ako 15 rokov.

Označenie, ktoré sa skladá z **červeného** poľa, uprostred sa nachádza tvár s mimikou znechutenia. Programy tejto kategórie sú nevhodné pre všetkých, ktorí sú mladší ako 18 rokov. Takéto programy sa vysielajú po 22.00 hod.

Otázky:

1. Vyberáš si filmy v televízii podľa toho, aké označenie majú?

2. Povedz príklad televízneho programu, ktorý si videl/a a bol označený zeleným macíkom.
3. Pozerávaš sa aj na televízne relácie, ktoré sú označené inými symbolmi ako pre tvoju vekovú kategóriu? Povedz príklad takejto televíznej relácie.

Úloha:

1. Pozri si ukážku z webovej stránky STV, ktorá popisuje vybraný televízny program. Aké informácie môžeš vyčítať o tomto type programu?
2. Zaujal ťa program? Zdôvodni prečo áno alebo nie.
3. Nájdi na internetových stránkach slovenských televízií, alebo v programových časopisoch ďalšie príklady programov, ktoré sú určené priamo pre deti. Porozprávaj, o aký typ programu sa jedná a či ťa z popisu zaujal, aby si si ho pozrel/a?

SLOVENSKÁ TELEVÍZIA – TELEVÍZNY PROGRAM

Pre deti

Doma chutí najlepšie (1)

Leónie en Suisse

 [Zobraz ďalšie časti relácie](#)

21.01.2006 9:30 - Dvojka
Edukatívny seriál pre deti.
Francúzsko, 2000, 13min.
"DUAL"

Detský vzdelávací seriál nás zavedie do krajín celého sveta, oboznámime sa so zvykmi národov a kultúr a dostaneme odpoveď na otázky : Kde naši mladí hrdinovia a ich rodiny nakupujú jedlo? Kde a ako jedávajú? Aké ingrediencie používajú pri príprave jedál?

zdroj: http://www.stv.sk/programid1.php?inet_id=10026418240&prog_id=10018622040

Úloha:

1. Pozrite si nejaký detský typ programu vysielaný slovenskou televíziou a skúste v skupinkách napísať ohlas na reláciu. Vysvetlite, či sa vám program páčil a prečo. Použite pri tom takýto formulár. Aké pravidlá pri písaní e-mailového listu musíte rešpektovať?

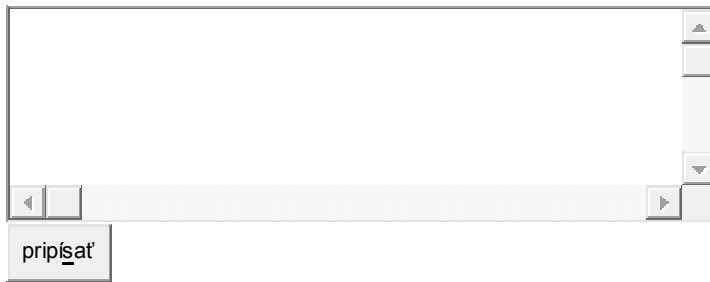
Diskusia k relácii:

Príspevky vyjadrujú názory diskutujúcich, STV nemôže ovplyvniť ich obsah. Urážlivé, vulgárne a rasistické texty sú neprijateľné, rovnako ako neplatená reklama. Takéto príspevky môžu byť vymazané. Taktiež môžu byť vymazané všetky príspevky, ktoré sa netýkajú danej relácie a STV.

meno:

e-mail:

text:

A screenshot of a web form. It features a large, empty rectangular text input area. To the left of the input area is the label 'text:'. Below the input area is a button with the text 'pripísať'. The input area has a vertical scrollbar on the right and horizontal scrollbars at the bottom.

© Slovenská televízia 2004 //

Zapamätajte si!

Televízne relácie, ktoré sú označené zeleným macíkom boli vyrobené s cieľom potešiť, zabaviť, poučiť práve vašu vekovú skupinu. Takéto programy sú preto vhodné, aby ste ich sledovali. Sledovať môžete aj ďalšie programy označené číslom 7 v krúžku. Programy označené číslom 12 aj keď sú blízko vašej vekovej kategórii, nie sú pre vás určené.

Tieto programy obsahujú totiž aj prvky, ktoré by mohli ohroziť vaše myslenie a správanie. Preto by ste sa vždy mali poradiť o sledovaní programu s rodičmi, alebo učiteľmi. Programy, ktoré sú označené číslom 15 a 18 v krúžku, sú pre vás nevhodné a preto neprístupné.

Označenie televíznych programov ako nevhodné a neprístupné pre vašu vekovú skupinu nie je len rozhodnutie dospelých, ktorí vám chcú niečo zakázať. Snahou je ochrániť vás pred negatívnymi vplyvmi médií. Nie je preto hrdinstvom, keď sledujete „zakázané“ programy, pretože škodíte najmä sami sebe, aj keď to tak nemusíte cítiť.

Na zopakovanie:

1. Uveď konkrétny príklad správania, ktoré si videl v televíznom programe pre deti a mládež a :
 - je možné ho prijať,
 - je potrebné ho odmietnuť.
2. Zdôvodni, prečo je dobré zamýšľať sa nad tým, čo sleduješ v televíznych programoch.

Literatúra:

1. Bobáková, Eleonora- Kutaš, Radoslav. Jednotný systém označovania programov z hľadiska vekovej vhodnosti a podmienky jeho uplatňovania. Konceptia. [Článkové znenie JSO schválené RVR dňa 13.09.2005, platné a účinné od 01.11.2005](#) Rada pre vysielanie a retransmisiu. In: <http://www.rada-rtv.sk/>
2. <http://www.stv.sk/>

© Štátny pedagogický ústav: Spracovala PhDr. Viera Kačinová, december 2005.

Naša televízna relácia

Vyhlasujeme súťaž o najzaujímavejší námet na televíznu reláciu!

Zdroj: <http://www.jff.de/images/Kinder-an-der-Kamera%205.jpg>

Skôr ako si priblížime podrobnosti, je dobré vedieť:

Čo je námet?

Za námet považujeme autorom prvé písomne formulované obsahové východisko plánovaného audiovizuálneho diela. Námet spolu so **synopsiou** (viac rozvedený námet, stručná osnova diela vo filmovej scenáristike) predkladá scenárista alebo autor na posúdenie producentovi. Námet by mal jasne formulovať hlavnú myšlienku diela.

Pri tvorbe námetu je treba brať do úvahy, komu bude program určený, či dokáže téma zaujať a čo je cieľom diela. Inak je treba postaviť program, ak má zabaviť, inak ak má vzdelávať alebo informovať verejnosť.

Pri písaní námetu skúsme zodpovedať tieto dôležité otázky:

- pre koho je televízna relácia určená?
- je téma dostatočne zaujímavá?
- má divák možnosť dozvedieť sa tú istú informáciu z iného zdroja – neponúka už niekto podobnú reláciu? Ak áno, v čom bude naša relácia lepšia?
- máme predstavu o tom, kto by mal reláciu moderovať?

Kto je a čo robí režisér?

Režisér je najdôležitejšou tvorivou profesiou pri výrobe audiovizuálneho diela. Usmerňuje a riadi prácu všetkých zúčastnených zložiek – umeleckej, technickej a realizačnej. Je zodpovedný za umeleckú kvalitu diela, no aj za spôsob spracovania myšlienky v diele. Pri výrobe spolupracuje najmä s kameramanom, s ktorým prehodnocujú obrazy, usmerňuje hercov, respektíve moderátora, prípadne ostatných účinkujúcich v zmysle scenára.

Nakrúcanie riadi podľa **technického (režijného) scenára**, ktorý je detailnejšie rozpracovanou verziou literárneho scenára. Od literárneho scenára sa odlišuje hlavne presnejším a detailnejším rozpisom obrazu do jednotlivých záberov, ktoré obsahujú presné rozpisy dekorácií, rekvizít a iných technických požiadaviek (triky, stavby, technika).

Čo je a ako sa píše scenár?

Scenár je literárna predloha, ktorá predpisuje obsah, štýl a audiovizuálnu podobu budúcemu filmovému alebo televíznemu dielu. Scenár vychádza zo zásad filmovej reči a je akýmsi prekladom literárnej predlohy do filmovej alebo televíznej podoby.

Býva písaný v podobe textu rozdeleného na dve strany – ľavý a pravý stĺpec. Ľavá strana scenára popisuje obrazovú zložku a slovami čo najpresnejšie zachytáva autorovu predstavu o obraze. (Např. Večerná prázdna ulica v meste, po ceste pomaly prichádza auto, ktoré zastavuje pri plote. Reflektory zhasnú). Slovný opis vymenúva všetky prítomné osoby, rekvizity, popisuje scénu, snaží sa zachytiť atmosféru. Na pravej strane je prepis replík jednotlivých postáv, sú tam zaznamenané šumy, ruchy, prípadne tu autor predpisuje hudbu alebo úplné ticho (hlas autorádia, počuť zhasnúť motor, na ulici zašteká malý pes).

Scenár je písaný v časovom slede podľa toho, ako sa dej filmu alebo relácie posúva. Za sebou sú radené po sebe nasledujúce obrazy. **Obrazom** nazývame miesto, kde sa dej odohráva. Napríklad kancelária, alebo námestie či čakáreň u lekára. Nový obraz začína až zmenou prostredia.

Za najmenšiu jednotku filmu však považujeme **záber**. Ide o záznam, ktorý kamera nahrá od jej spustenia po jej vypnutie. Pre lepšiu orientáciu režiséra a štábu ma každý obraz aj záber v scenári svoje identifikačné číslo. Pri

nakrúcaní začína každý záber **klapkou**. Ide o známe cvaknutie, kedy kamera nasníma názov obrazu a číslo záberu. Vďaka klapke sa neskôr dokáže v dlhých kilometroch natočeného filmového materiálu orientovať režisér a strihač.

Pri nakrúcaní relácie alebo filmu (najmä pri dokumentoch), kedy nie je v scenári predpísané, čo sa udeje, napríklad nemôžeme predpokladať, čo sa stane, čo povie respondent, prípadne čo bude hlavná postava hovoriť, chceme nechať prehovoriť neriadenú realitu a poetiku života, používame **bodový scenár**. Bodový scenár je len pomôcka, ktorá pomáha tvorcom držať sa témy, neodbočiť a zaručuje, že sa v množstve vizuálne alebo obsahovo atraktívnych odbočiek nestratí hlavná myšlienka, ktorú chcel pomocou audiovizuálneho diela autor povedať.

Otázky:

4. Videl/la si už niekedy scenár televíznej relácie alebo filmu?
5. Kde je možné si podobné scenáre zaobstaráť?

Úlohy:

5. Vyhláste medzi spolužiakmi súťaž o najzaujímavejší námet.
6. Spoločne zhodnoťte, aký televízny žáner by bol najvhodnejší na spracovanie námetu.
7. Rozpracujte víťazný námet do bodového alebo technického scenára.
8. Inscenujte v triede nakrúcanie (na dostupnú technológiu – VHS alebo digitálnu kameru) obdoby niektorej televíznej talkshow, prípadne inej štúdiovej relácie. Rozdeľte si nasledujúce funkcie členov výrobného štábu: režisér, scenárista, dramaturg, kameraman, producent, produkčný, zvukár, osvetľovač, klapka, moderátor, hostia, divácky komparz.
9. Spoločne v triede si potom natočený záznam prehrajte. Skúste analyzovať záznam, diskutujte o najlepších momentoch, prípadne nedostatkoch.
10. Po prehratí záznamu v triede na kameru natočte anketu medzi spolužiakmi o názoroch na vlastný program.

Úloha na doma:

2. Sleduj doma niekoľko vydaní (dielov) štúdiovej relácie v televízii.
 - a) Skús spätne napísať (rekonštruovať) námet konkrétnej relácie, ktorú si sledoval/la.
 - b) Napíš bodový scenár sledovanej relácie.

- c) Pokús sa zhodnotiť reláciu z hľadiska zaujímavosti témy a spôsobu spracovania. Čo by si v roli režiséra alebo scenáristu urobil/ a pri výrobe relácie inak?

Zapamätajme si!

Východiskom vzniku televíznej relácie je voľba vhodného a originálneho námetu, ktorý scenárista rozpracuje do podoby scenára. Scenár relácie je základom práce režiséra, ktorý ďalej usmerňuje kameramanov, zvukárov, osvetľovačov, moderátorov, hostí, divácky komparz.

Na zopakovanie:

7. Popíš, čo obsahuje scenár televíznej relácie a ako je zostavený.
8. Čo všetko je potrebné zabezpečiť, aby sme mohli natočiť televíznu reláciu?

© Štátny pedagogický ústav. Spracoval Mgr. Marián Matyáš (FMK UCM v Trnave) a doc. Viera Gažová, CSc. (FF UK v Bratislave), marec 2005.